

CATALUNYA FRANCISCANA

ANY LIV - NÚM. 258 - MAIG-AGOST DE 2018

**Gabriel Magalhães
Tolkien i Lewis
Manselli i Francesc d'Assís
Clara d'Assís**

Foto coberta:
Detall rostre de Crist
Església de Maria Mare Nostra, Pistoia,
Itàlia, 2018.

EDITA:
Caputxins de Catalunya i Balears
www.caputxins.cat

DIRECTOR:
Josep Manuel Vallejo

CONSELL DE REDACCIÓ:
Montse Andreu
Enric Emo
Jesús Romero
Gemma Cervera
Marta Palau

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ:
Esteve Fornaguera
Avda. Diagonal, 450
08006 Barcelona
Telèfon 934 161 812
conselldeiaics@caputxins.cat

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ:
Normal: 20 €
De suport: 30 € per amunt

Dipòsit legal: B. 8297-59

ÍNDEX

EDITORIAL

EVANGELITZACIÓ <i>Josep Manuel Vallejo</i>	41
--	----

ESPAI FRANCISCÀ

Articles

ELS CAPUTXINS A ARENYS DE MAR <i>Mateu Sanclimens</i>	42
---	----

LA GENT NO TINDRÀ TEMPS PER A TU <i>Jacint Duran</i>	50
--	----

JESÚS I ELS DOLGUTS <i>Llorenç Sagalés</i>	52
--	----

LA CASA DE L'ALEGRIA. GABRIEL MAGALHÃES <i>Josep Manuel Vallejo</i>	54
---	----

RAOUL MANSELLI, HISTORIADOR DE FRANCESC D'ASSÍS <i>Frederic Raurell</i>	58
---	----

CLARA D'ASSÍS, LA PREGÀRIA I EL FET FEMENÍ <i>Maria Cambray</i>	66
---	----

LA VIRTUT QUE FORAGITA EL VICI (II) <i>Kajetan Esser</i>	75
--	----

ESPAI CENTRAL: RECERCA 71

J.R.R. TOLKIEN I C.S. LEWIS <i>Eduard Rey</i>	
---	--

ESPAI ARTÍSTIC

PREGÀRIA DE LA JOIA DE JANUSZ KORCZAK	80
--	----

LLIBRES

EL COL·LEGI-ESCOLANIA DE POMPEIA. UNA ESCOLA LLIURE	82
--	----

DIARIS DEL SOMORROSTRO	83
-------------------------------	----

UNA EXISTENCIA UNIFICADA Y PACIFICADA EN DIOS	83
--	----

DWIE KORONY (DOS CORONAS)	84
----------------------------------	----

SAN ANTONIO DE PADUA. ABOGADO DE POBRES Y ENFERMOS	84
---	----

EDITORIAL

EVANGELITZACIÓ

FRA JOSEP MANUEL

Quan tens una gran alegria —has aprovat les oposicions, t’has guarit d’una greu malaltia...— l’impuls primer és de comunicar-ho, de compartir el motiu de l’alegria.

Doncs, l’evangelització és això: **compartir els motius de l’alegria...** Però per compartir-la, primer **has de tenir-la**. Aquesta és la primera prioritat del cristianisme: **conrear l’alegria!**

Però la missió evangelitzadora s’ha de fer en **fraternitat**. Jesús envia els deixebles de dos en dos perquè el primer testimoniatge és l’amor fratern. La fraternitat és consubstancial a la missió. No hi ha una missió individualista.

Després hi ha el que ja deia sant Justí al segle IV: el món està ple de llavors del Verb que cal descobrir i potenciar. Per això els evangelitzadors han de **connectar amb la bondat de la gent** que els acull. Per tant, cal anar lleuger d’equipatge, amb mitjans pobres, des de la feblesa, “sense bossa ni sarró”.

L’exemple arriba molt més que la paraula, els gestos de bondat i misericòrdia parlen més que mil discursos.

Cal establir **vincles de confiança i amistat**, cal guanyar-se la gent, tenir autoritat moral i prestigi espiritual. La missió és molt més que sortir al carrer amb eslàgans.

La missió sempre és **salvífica**. Jesús envia a guarir i alliberar. Els nostres missioners allà on van, el primer que fan són dispensaris i escoles.

La missió **demana una comunitat de referència** que sigui viva i acollidora perquè es puguin integrar persones que cerquen. Per això, és tan important la nostra conversió, la creixença de la nostra qualitat cristiana.

Finalment, l’evangelització és **lenta**, demana temps, perseverança i paciència, com en el creixement d’una llavor. S’ha de llaurar, regar, cuidar... però no es pot forçar. Creix sense que se sàpiga com (Mc 4,26-28).

L’evangelització té a veure amb l’ésser de la comunitat cristiana. Si no hi ha ésser, no hi ha comunicació.

ELS CAPUTXINS A ARENYS DE MAR

FRA MATEU SANCLIMENS

Arenys de Mar commemora enguany (2018) el quart centenari de l'arribada dels Caputxins a la Vila. En aquesta avinentesa s'han organitzat una sèrie d'actes commemoratius; entre altres, una conferència a la sala de la biblioteca municipal, P. Fidel Fita, el dia 18 de maig, a càrrec fra Valentí Serra, de Manresa, sobre els orígens de la fundació del convent d'Arenys de Mar i un repàs dels 400 anys d'història. Per la seva part, fra Mateu Sanclimens, de Puig-reig, va fer un Retrat o Semblança dels darrers caputxins fills de la Vila d'Arenys de Mar. Al decurs d'aquest acte, l'alcaldesa, Sra. Annabel Moreno i Nogué, lliurà la Medalla de la Vila a la comunitat dels Caputxins pels seus serveis prestats. Aquí, hi reproduïm l'aportació que hi va fer fra Mateu.

ELS 4 CAPUTXINS ARENYENCS MÉS RECENTS

M'han demanat que parli breument dels quatre Caputxins Arenyencs més recents, que he conegut. Són: El p. Hilari, el p. Venanci, el p. Benet i el p. Narcís, àlies Antoni Pera. Tots quatre eren diferents (no hi ha cap persona igual a una altra), però entre ells hi veig algunes similituds: molt catalans i, per tant, amb seny i rauxa; molt cristians i franciscans, enrolats des de joves al convent i a Joventut Seràfica; i uns sacerdots zelosos, treballadors i servicials. Dos d'ells, d'entrada els veies uns infants il·lusionats, però el seu cor era ferm, de fortes conviccions; molt somrients i una mica còmics, però de caràcter decidit i anant bastant a la seva. Em refereixo als pp. Hilari i Venanci. En canvi, el p. Benet i el p. Pera, d'entrada podien semblar un xic seriosos i distants, fins i tot malcarats, però de prop eren tendres. I tots quatre eren molt "arenyencs", i això es nota... Tal com diu el p. Venanci en la lletra de la sardana "La gent d'Arenys", escrita l'any 1947 i dedicada a Carles Xena:

*Sigui el que es vulgui, és cosa certa
que som gent noble i ben oberta.*

...

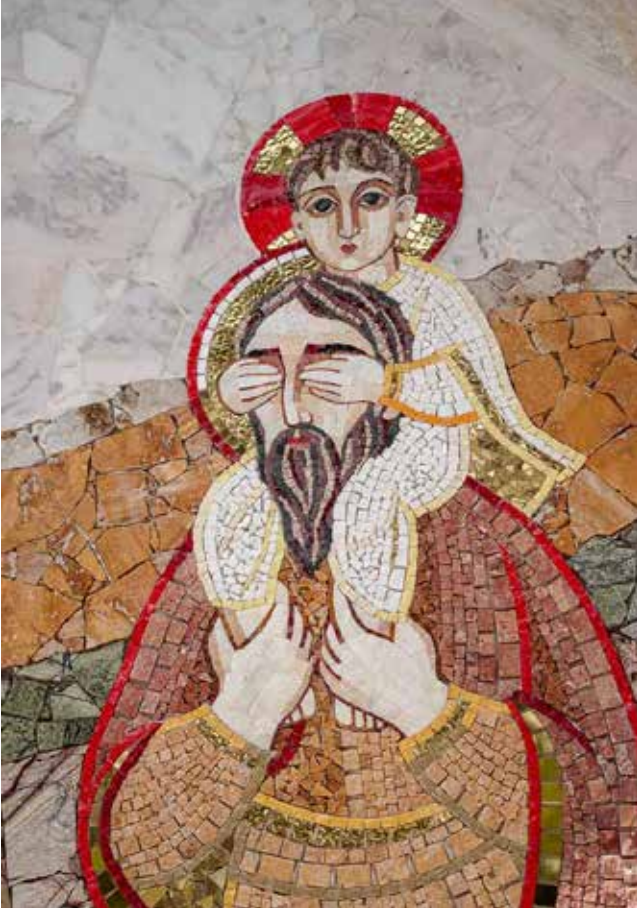
*I som alegres i cantaires,
i som feiners i fressegem,
com els boixets de les puntaires.*

...

*Som com tothom, poc més poc menys...
Però, quina gent la gent d'Arenys!*

1 - El p. Hilari d'Arenys de Mar

El p. Hilari (de família es deia Josep Puig i Bosch) va néixer l'any 1889. El van portar a estudiar al Col·legi del Col·lell. L'estiu de 1906, quan tenia 17 anys, ell i alguns amics s'estaven a la platja parlant de mil coses, entre altres de les seves vivències religioses. Volien ajudar-se i ajudar els altres a ser uns cristians més convençuts i conseqüents. S'animaven a establir a Arenys de Mar una Congregació Mariana, com es feia en altres pobles. Necessitarien un sacerdot. Ho plantejaren al p. Ezequiel, del convent, que feia relativament poc s'havia fet caputxí, després d'haver estat (com a sacerdot diocesà) vicari de la parròquia de la Bonanova, a Barcelona, i que en la seva joventut havia fundat o

ajudat a fundar “Els Lluïsos” de Mataró, el seu poble. Ell els va dir que ho trobava bé, però que farien una cosa nova, sota el carisma franciscà. Podrien anomenar-se *“Joventut Seràfica de la Mare de Déu de la Misericòrdia”*. Aquests amics del Josep Puig eren: Francesc Berenguer (seminarista de Girona), Joan Draper, Xavier Maimí i Francesc Rosselló i Roca, el qual entraria al noviciat dels Caputxins amb el nom de Fra Feliu, però als 31 anys moriria a Tarragona, l’any 1920.

En Josep Puig i Bosch, l’any següent d’aquelles converses a la platja, quan tenia 18 anys, va vestir l’hàbit caputxí amb el nom de Fra Hilari. Després va seguir l’itinerari normal de professions, estudis i l’ordenació sacerdotal, que va ser l’any 1916. No cal seguir pas per pas la seva vida. Encara que acostumem a situar-lo a Pompeia, perquè hi va ser tot el temps de la postguerra, abans del 36 ell també

havia viscut a altres llocs, des d’on anava a predicar novenaris i missions populars. Un lletraferit que es deia Josep Miquel i Macaya, que sovint anava a parlar amb els frares intel·lectuals de Sarrià quan hi residia el p. Hilari, recorda la seva figura d’aquesta manera: *“La primera impressió del p. Hilari d’Arenys de Mar, la d’un infant. L’era. La mateixa innocència, el mateix cor servit per la poesia. Ésser poeta: el seu delit. Trucar a la cel·la, i començar a sentir els darrers versos. Adés la germana pobresa, adés santa Clara, adés la Mare de Déu de Núria. Al p. Miquel d’Esplugues no li abellia, aquesta poesia. De poeta, el gest: caritatiu, noble i sense cap mal pensament. Les aigües baptismals hi cascadaven tothora... M’ensenyà la senzillesa d’ànima”*.

Amb el p. Hilari, jo no hi vaig conviure, però sí el vaig tractar una mica. Recordo perfectament la seva figura: més aviat baix d’estatura i força gruixut, amb barba florida i unes celles exuberants, amb ulls sortits, d’esverat, però mirada neta i franca. Ara que visc a Pompeia, puc certificar que molta gent encara el recorda i el porta al cor, tot i que ja fa 42 anys que va morir (era l’any 1976, als 86 anys). El recorden en el confessorari, al capçal dels malalts, etc., sempre amable. Era un bon conseller, amb cor de pare. *“Quan atenia les confessions, el p. Hilari no veia un pecador, no el mortificava; veia una persona agenollada, una ànima adoloradament colpida que calia alleugerir i acompanyar amb tota amor”* (Alfons Quiñones). Els antics alumnes del col·legi de Pompeia, alguns dels quals encara vénen pel convent, el recorden així de quan eren escolans: *“Era l’alegria personificada, sempre exuberant, optimista i cridaner, amb la barba xarbotant; aconseguia amb facilitat animar la gent”*.

El p. Hilari ha deixat una obra escrita molt àmplia. Tenia una gran creativitat poètica i literària, que va recollir en dife-

rents llibres, per exemple: “El Pessebre de sant Francesc” (any 1953, 120pp), “Santa Clara d’Assís” (any 1956, 230pp), “La Sagrada Vall de Núria” (1961, 628pp), i un llibre en parla castellana titulat: “El dulce y piadoso amanecer” (any 1948, 62pp.), llibre polític, adreçat als nens, on els dibuixets hi exhalen tota la innocència. També té molts, moltíssims goigs. Una anècdota: L’any 1926, setè centenari de la mort de sant Francesc, es va convocar un concurs de poesia. Ell va presentar, sota un pseudònim, els “Goigs en llaors del seràfic Pare sant Francesc d’Assís”. El p. Evangelista de Montagut, membre del jurat, que com el p. Miquel d’Esplugues no valorava gaire la poesia del p. Hilari (el consideraven més un versificador que un poeta), en ple menjador va dir: “*Ens han arribat uns Goigs que vostè, p. Hilari, ja us plauria haver-los escrit*”. I resulta que eren seus! Quina ficada de peus! Dic això perquè entre moltes pàgines de versificació medio-

cre, hi ha també bona poesia. Per últim, cedeixo la paraula a Mossèn Ballarín descrivint el p. Hilari, en una anècdota seva personal. Diu: “*El vaig conèixer a la clínica, quan jo tenia dinou anys. Em volia confessar i jo esperava que ell s’assegués, però va continuar anant amunt i avall: -Apa, noi, engega! Quan vaig enllestir, ell va engegar: -Vinga, noi, això són pecats d’estar per casa!! I quan tenia el Santíssim a la mà per a donar-me la comunió, encara va engegar: -Mira-te’!!!*” Mossèn Ballarín també explica que a un amic seu que s’hi acabava de confessar, el va acomiadar a crits dient: “*Fill, tu ets un sant Josep!*”

El p. Hilari era una figura altament simpàtica i amic de tots sense cap distinció social. Per arreu on passava, hi deixava un alè de pau; transmetia la bondat de Déu. Era tot un símbol de franciscanisme.

2 - P. Venanci d’Arenys de Mar

L’altre Caputxí a recordar és el p. Venanci (de família es deia Francesc Xavier Nogueras i de Prats). Era un arenyenc fins al moll dels ossos; frare espiritual i docte; zelós sacerdot i predicador eloqüent; escriptor fàcil i poeta inspirat; agosarat missioner de l’hora onzena; tothora aimant dels infants i de la gent senzilla; sensible a la bellesa sota qualsevol forma. Així el qualificava el p. Ramon Vidal, en fer-li una semblança quan va morir.

El p. Venanci va néixer l’any 1903. La seva família era fonament creient i molt relacionada amb els Caputxins. De jove va treballar de confiter. Va formar part de Joventut Seràfica, però desconeix quina Secció, perquè n’hi havia qui-sap-les. Lentament, sòlidament, va anar madurant la seva vocació a l’Orde, però no es desclouria fins a haver fet el servei militar. L’any 1927, quan tenia 24 anys, va vestir l’hàbit caputxí. El noviciat era a Manresa,

no a Arenys, ja que l'antic cenobi del p. Pruna amenaçava ruïna. Seguiren els anys d'estudis filosòfics i teològics a Sarrià. L'ordenació sacerdotal fou l'any 1934. Tot seguit anà destinat a Manresa com a vice-mestre de novicis, lloc on el trobà la revolució del 36. Malgrat que assassinaren tres germans de la comunitat, ell no va intentar fugir a l'estranger sinó que es va quedar a Catalunya durant tota la guerra, exercint arriscadament i clandestinament el ministeri sacerdotal. Cap al final, el novembre de 1938, fou descobert i cridat a files: va fer de soldat sanitari a Vilafranca. Passat el tràngol bèl·lic, fou nomenat vice-mestre i després mestre de novicis a Arenys, ja que el convent de Manresa havia estat aterrat. Hi estigué 12 anys, des de 1939 al 1951. Els novicis d'aquell temps el recorden acompanyant-los a passeig els dijous a la tarda: *"Recorrent els rials i turons de la*

rodalia o asseguts sota l'ombra dels pins. Ell sabia treure tot el suc de les tardes de passeig per introduir-nos en la contemplació progressiva del mar i del seu misteri. Se servia sovint, amb postil·les personals com finestres de llum, dels escrits tan saborosos de Joaquim Ruyra, arenyenc d'adopció" (Joan Botam).

Durant aquests anys d'estada al convent d'Arenys de Mar, el p. Venanci fou el gran home que impulsà la recuperació de Joventut Seràfica, com a "Director", al costat, naturalment, dels diferents "Presidents" de l'Entitat. Sobretot donà increment al **Teatre**, de la mà de Carles Xena. L'any 1944 es va fundar la Secció dels "**Juniors**", gràcies a Francesc Pera. (Aquests es feien notar molt per Setmana Santa, ja que es vestien d'Armats o Soldats Romans). L'any 1945 el p. Manel de Lipà va refer l'**Orfeu Seràfic Marià**.

L'any 1946 el p. Ermengol de Sarrià, sota l'impuls de Marcel·lí Vila, Francesc Pera i Ernest Mayola, va crear l'**Esbart Maragall**, que va prosperar molt amb la col·laboració de Manuel Cubeles. Posteriorment, en temps del p. Sebastià i altres que seguien, s'obriren noves seccions com *El Cau Sant Francesc*, *L'Escolania*, *Els Equips de la Mare de Déu de Montserrat*, *Peregrinacions*, *Cercles d'Estudi i Conferències*, etc. Algunes activitats ja no es feien en els locals de Joventut Seràfica sinó a dins o a l'entorn del convent (Ca La Maria).

El p. Venanci va deixar aquesta etapa d'Arenys en ser traslladat a Olot, l'any 1951. Allà, jo el vaig tenir de guardià. El recordo agraïdament pel bon exemple que donava d'austeritat, pregària i treball; predicant i confessant moltíssim, i visitant malalts. En aquells anys, hi havia una jove religiosa de les Carmelites Vedrunes de l'Hospital, que es deia germana Estrella. Va estar molt temps malalta fins que va morir als 23 o 24 anys. El p. Venanci li féu molt de costat. Més tard va escriure un llibretó que recull les entrevistes amb aquesta religiosa. Aquest llibre, me'l conec bé perquè jo passava a màquina els manuscrits del p. Venanci. També li vaig mecanografiar el "Via Crucis", que va ser publicat, i recentment ha estat incorporat a l'Antologia dels seus escrits, en la col·lecció "Franciscàlia".

De l'any 1957 al 1960, el p. Venanci va residir al convent de l'Ajuda, i des d'allà es va fer càrrec del Terç Orde franciscà provincial. A més, continuava predicant i confessant moltíssim, sobretot a comunitats de religioses. Devia ser en aquesta època que a Barcelona va conèixer i tractar una noieta d'Arenys de Munt, que hi estudiava i que després hi va treballar, la Carme Colomer, invident i bona poetessa, la qual guarda d'ell un excel·lent record i també moltes cartes.

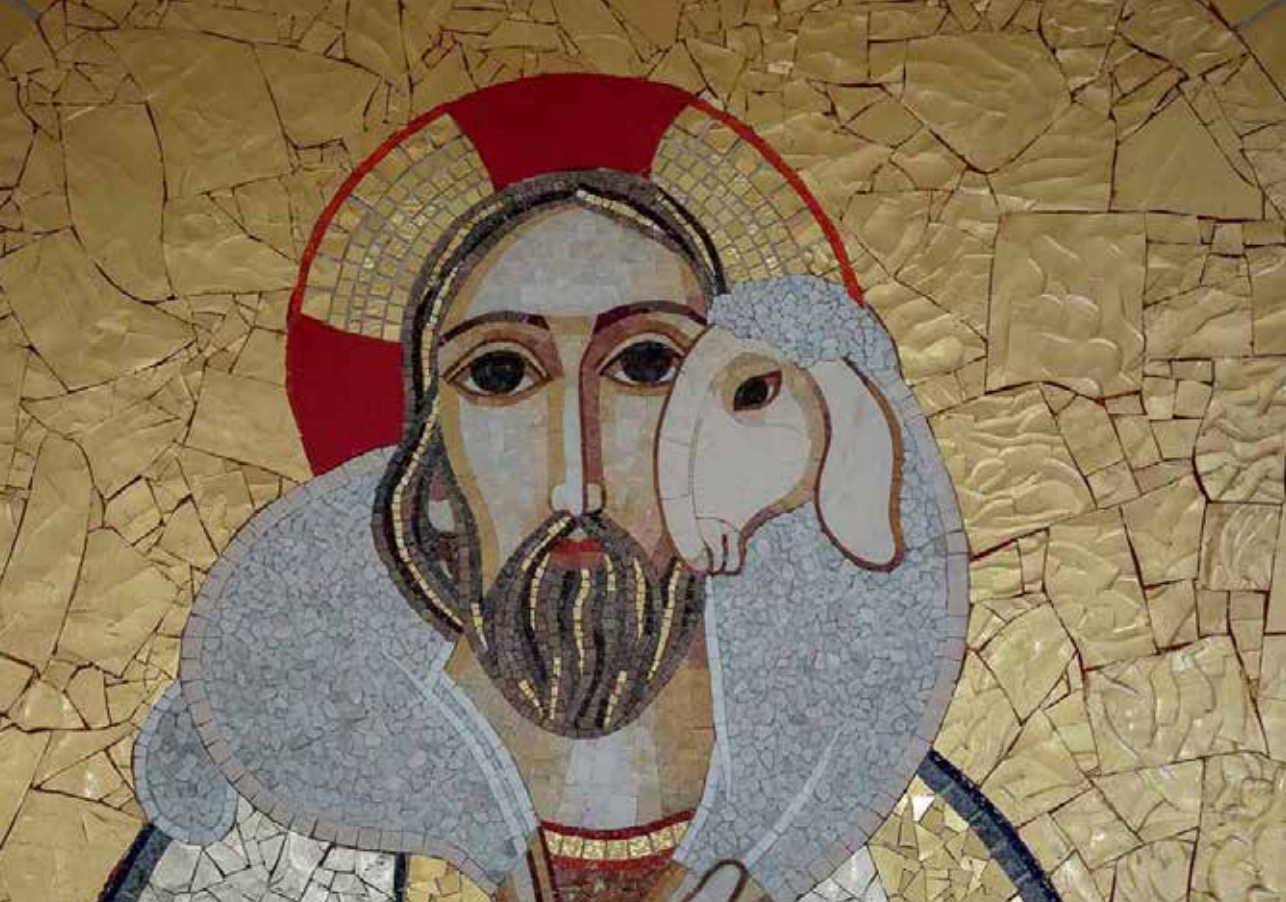
L'any 1960, una mica de retop o carambola, va ser elegit ministre provincial. Va fer gala de la prudència com a virtut de govern. Sabé estar a l'alçada d'uns moments difícils. A continuació, per petició pròpia, va començar una etapa molt diferent, de missioner a l'Amazones, on va tenir la confiança dels germans que el van voler per Superior Regular. Esclar que en anar-hi als 61 anys d'edat un no pot inculcar-s'hi tant com quan un hi va als 24. Tanmateix hi va aguantar nou anys: de 1964 a 1973. Tenia molta correspondència amb frares i amics d'aquí. A més va escriure concretament 54 cartes que eren publicades a Catalunya Franciscana, en la secció "De Leticia estant". Són un mirall del seu bon dir, del seu bon fer, del seu tarannà.

Retornat a Catalunya, encara va tenir 10 anys de vida per a continuar fent molts serveis, alternant Arenys i Sarrià, on col·laborava a l'arxiu per tal d'identificar moltes fotografies i diapositives. El dia 12 d'abril de 1983 va sortir de Sarrià al matí per anar a Arenys. A la tarda va pujar al col·legi de la Presentació per confessar o dir missa. Les monges van notar que estava molt fatigat, i el van acompanyar de baixada. L'endemà, el vam trobar mort a la cel·la. Li havia fallat el cor, que d'un temps ençà necessitava marcapassos. Feia un mes que havíem celebrat festivament els seus 80 anys.

Heus ací, doncs, un gran home: framenor senzill i receptiu, del tot llançat vers la consecució del seu ideal de vida. Els seus darrers anys de maduresa foren plens de serenor, de comprensió i de sobrietat de paraules. El p. Venanci havia estat dolç i alhora fort, com les "ametlles d'Arenys", que ell tan bé coneixia...

3 - El p. Benet d'Arenys de Mar

El p. Benet (de família es deia Josep Graupera i Solà) va néixer l'any 1904. El seu físic no l'acompanyava: era molt baixet

i amb un ull cec. Des de jove mantingué una estreta vinculació amb els Caputxins. D'esperit molt ben format, profundament religiós i terciari franciscà, anà madurant la idea de fer-se frare. Una mica, ja ho era: anant de casa seva a l'església i a Joventut Seràfica (era el tramoista del teatre) i també col·laborant en qüestions de música. Tinc entès que ja abans d'esclatar la guerra civil havia manifestat el desig de ser frare, però notava que se li posaven unes certes dificultats, sigui per l'edat o per la poca preparació acadèmica. El cas és que tot just acabada la guerra, el mateix any 1939, va sol·licitar entrar a l'Orde, i llavors sí, va ser rebut amb els braços oberts. Tenia 35 anys. Va ser el primer novici de la postguerra.

Va vestir l'hàbit amb el nom de fra Benet. Va cursar els estudis amb tota la voluntat del món. Fou ordenat sacerdot l'any 1946 i poc després enviat

al Seminari Seràfic d'Igualada com a director de cant. Jo el vaig tenir de mestre de música i també de prefecte de disciplina; tenia l'habitació a una punta del dormitori comú, i per una finestreta controlava els moviments dels "seràfics". També ens acompanyava a passeig els dijous a la tarda. Era el moment que el trobaves més assequible, amable, parlador. Quan arribàvem al terme proposat i descansàvem i berenàvem, ens solia llegir un conte o relat, per exemple de *Les coses benignes*, de Ruyra. Recordo moltes d'aquelles tardes de tardor o d'hivern, tornant al Seminari i tenint al davant una magnífica posta de sol, i tots recitant el rosari. Essent ell tan baixet i jo també n'era, el sentia molt proper...

Com a músic, considero que tenia una gran sensibilitat: sabia transmetre emoció religiosa, sobretot quan assajàvem gre-

gorià. Això de preparar cada setmana les parts variables de la Missa, era un afer no fàcil ni per a ell ni per a nosaltres, uns nens i adolescents. Ell ens explicava bé els textos que estàvem cantant, perquè hi poséssim tot el cor. Sabia transmetre'ns la mística que tenien aquells textos litúrgics. Ell personalment preparava les partícels d'una manera impecable, realment un model de partitures ben fetes. Encara ara, quan de tant en tant en miro alguna, recordo aquell sant baró que les feia. També li agraeixo que m'hagués iniciat a tocar el piano. Jo vaig demanar aprendre'n, i ell va prestar-se a donar-me algunes lliçons durant les recreacions o hores de pati.

Per les raons que siguin (potser perquè a vegades s'enfadava massa quan dirigia el cant), l'etapa del Seminari se li va acabar l'any 1951. Tinc la impressió que al costat de la feina i dels disgustos que hi devia trobar, també hi va tenir moltes satisfaccions, potser com no en trobaria enlloc més, perquè després li va seguir tot un rosari o calvari de canvis de comunitat: les Borges Blanques, l'Ajuda, Ciutat de Mallorca (on hi va fer de guardià uns quants anys) i Pompeia. Aquí duia l'administració de la revista *Estudios Franciscanos*, a més d'atendre el culte del Santuari en les eucaristies i confessions.

El p. Benet era una persona que t'acollia bé i t'aconsellava paternalment. Era un xic pessimista, se'l veia trist. Es devia sentir una mica arraconat. Jo mateix, com a provincial, no sabia com donar-li més ànims. Amb tot, ell no es queixava. Havia consagrat totalment la vida a Déu. El record que ens ha deixat és d'una persona sincerament religiosa i compromesa amb el Senyor fent tot el bé que podia a favor dels altres. Era la discreció personificada. L'any 1985 va ingressar malalt a la infermeria provincial de Sarrià, on va morir l'any 1990, als 86 anys d'edat i 50 de frare.

4 - El p. Narcís d'Arenys de Mar

L'Antoni Pera i Serra (aquest era el seu nom de família) va néixer l'any 1923; per tant, quan va esclatar la guerra tenia 13 anys. Va quedar impactat, marcat, per l'assassinat (o mort martirial) del rector i del vicari de la parròquia i d'un frare, fra Prudenci de Pomar, que fa poc ha estat beatificat. L'any 39 va començar a vincular-se a la parròquia per tal de buscar camins en la vida de fe. Va ser secretari del grup de joves d'Acció Catòlica, sense deixar de militar també a Joventut Seràfica, la qual cosa era més aviat rara o sorprenent. En Josep Montmany i Vidal ho veu com una mostra del seu esperit assenyat i conciliador.

Quan tenia 20 anys va entrar al noviciat dels Caputxins, després d'haver dubtat si es feia benedictí a Montserrat. Quan es va fer frare, la gent feia córrer que era a causa d'un disgust sentimental. Ell ho desmentia. Va vestir l'hàbit amb el nom de fra Narcís. De mestre de novicis va tenir el p. Eugeni, i de vice-mestre el p. Venanci. Va seguir els estudis normals de filosofia i teologia, i fou ordenat sacerdot el juny de 1950.

El van enviar a Amèrica, a "missions" com deien. Ell no ho havia demanat i mai no ho hauria demanat. Concretament va anar a Costa Rica, a col·laborar en la impremta que teníem els frares; ell ja havia treballat d'impressor a can Tatger. A Costa Rica, hi va estar tres anys, però no només d'impressor, sinó també de predicador de missions populars. En va predicar més de quaranta. A més, va reanimar uns grups de teatre i esport, i va iniciar un programa de ràdio.

Després el van enviar a Nicaragua. Era vicari en una de les nostres parròquies. Allà, hi va organitzar la J.O.C. (Joventut Obrera Catòlica). I com que va adonar-se que la gent del camp estava religiosament molt abandonada, va fundar i dirigir una emissora de ràdio. Va ser la Ràdio Catòlica

de Nicaragua, l'emissora de l'Església. Aquest treball li va portar conflictes amb el govern de Somoza, de manera que, després de 15 anys, va demanar un trasllat, i va passar a Mèxic.

A Mèxic, hi va estar 9 anys (del 1969 al 1978), treballant incansablement per formar una nova parròquia encomanada als Caputxins. Era el temps del postconcili, amb possibilitats de fer una pastoral renovada, "experimental". Ell comentava que va ser l'etapa de la seva vida que més l'havia omplert espiritualment. Tanmateix l'any 1978 el van enviar a Costa Rica a crear un noviciat comú per als candidats caputxins de tots els països d'Amèrica central. Foren 6 anys de moltes responsabilitats i de molt treball, i potser de poques satisfaccions.

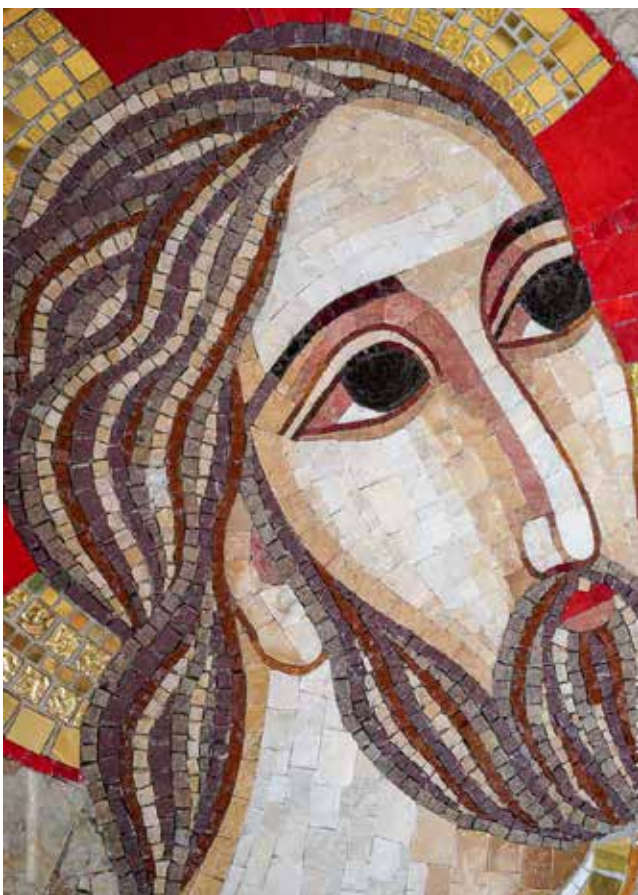
L'any 1984 es va plantejar si continuar fent vida americana fins a la mort o bé

retornar a Catalunya amb possibilitats de col·laborar encara en quelcom útil. Ell desitjava tenir un any sabàtic, però com que va coincidir amb el Capítol provincial i la nova destinació dels frares, a ell se li va proposar (i va acceptar, no sense algun dubte) ser el guardià del convent d'Arenys. El trienni següent jo el vaig succeir en el càrrec, mentre ell passava de guardià a Tarragona. Allà va ser-hi 18 anys, fins a la seva mort, ocorreguda l'any 2005, quan tenia 82 anys.

El p. Pera era una persona madura, que va entendre la vida i la va viure a fons. Era una persona de moltes qualitats i molts recursos. I n'era conscient. En algun moment podia aparentar una mica cregut. Però, no! No era orgull, perquè posava les seves qualitats al servei de la comunitat. El seu tracte era germanívol, acollidor. La seva conversa era cordial. Li agradava la tertúlia.

Unes setmanes abans de morir, ja malalt, va venir a Arenys, i em va demanar una cel·la de l'hostatgeria. Em va dir: *Vinc a acomiadar-me d'Arenys...* Quan s'acostava l'hora d'anar a resar i dinar, vaig atansar-me a la seva cel·la, i el vaig trobar estirat al llit: no s'aguantava de dolor! Així va ser el final d'aquest frare fidel als seus ideals, un veritable apòstol, amb gran vitalitat sense que res l'esperuguís, lliurat totalment a Déu i als germans.

Aquests són els quatre Caputxins Arenyencs més recents. Vull fer una darrera observació: que tots ells van entrar al noviciat essent ja bastant grans, sense haver passat pel seminari menor. Això em fa pensar que l'ambient que es vivia a Arenys ajudava a conèixer els Caputxins i l'esperit franciscà. Joventut Seràfica ajudava a familiaritzar la gent (i concretament els nens, els adolescents i els joves) amb els frares. I això, a Arenys de Mar encara perdura.

LA GENT NO TINDRÀ TEMPS PER A TU...

FRA JACINT DURAN

La gent no tindrà temps per a tu si sempre estàs enfadat i queixant-te.

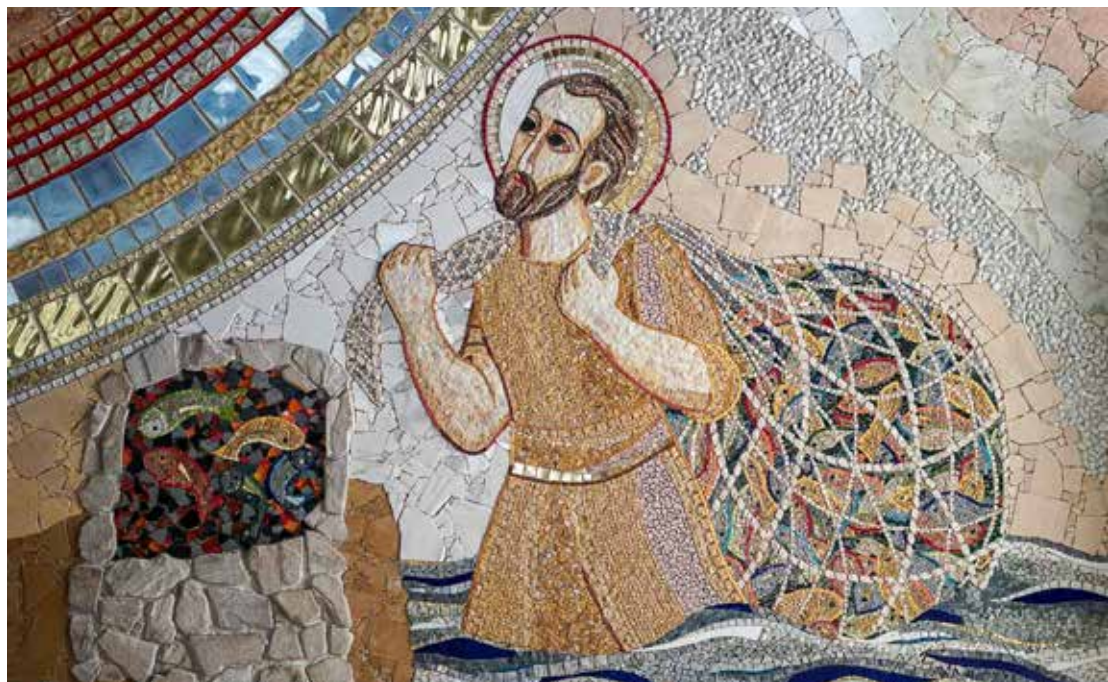
Aquesta afirmació, de la que tots podem fer-ne experiència, és de Stephen Hawking. Certament, no cal ser un gran científic per adonar-se d'això. És veritat que hi ha moltes coses que ens entristeixen, però és una mala inversió estar sempre queixant-se i de mal humor, perquè això encara produeix més motius per alimentar el nostre malestar (i el dels altres).

En canvi, hi ha un autor que va passar força temps a la presó que diu: "Les preocupacions no et deixen dormir o et desperten a mitjanit. Però també és possible despertar-se de felicitat enmig de la nit. (Això li passava a la presó quan feia poc que s'havia batejat). Obria de cop els ulls de pura alegria, ple d'una profunda joia". O, com diu Dostoievski: "Tu ateu? No! Estàs massa alegre!".

L'alegria no pot ser alguna cosa que se m'imposi, sinó que ha de tenir una causa, un motiu, un fet que la provoca. Per això, en una pregària litúrgica diem: "En la resurrecció del vostre Fill ens heu donat un motiu tan gran de joia, concediu-nos també el do d'una alegria que no s'acaba".

És l'alegria del trobament amb Jesús ressuscitat, la que ens descriu l'Evangeli quan diu dels apòstols: "De tanta alegria encara no acabaven de creure-ho". Hi ha com una resistència a l'alegria, preferim queixar-nos, preferim alimentar el ressentiment. Preferim matar aquell que ens obre el camí de la vida. El motiu de l'alegria no depèn de nosaltres. Això és el que ens costa acceptar. Ve de fora.

I és això el que no volem: Dependre. Però aquest és el camí de la fe: Dependre. Dependre en tot moment d'Ell com a motiu de la nostra joia, com a punt de refe-

rència a l'hora de fer qualsevol opció, com diu sant Joan: “Els qui diuen que coneixen Jesucrist, però no compleixen els seus manaments, són uns mentiders”.

L'alegria de què parla Jesús ressuscitat no depèn de que ens vagin bé les coses, ni la salut, ni res, però sí que depèn de Déu, de Jesús ressuscitat. Depèn de Déu. Si Déu existeix i Jesús ha ressuscitat d'entre els morts, la vida s'omple, s'il·lumina.

Quan parlem de ser testimonis parlem de no tenir por de parlar i proclamar l'Evangeli. El món necessita la paraula *Déu*, la paraula *Jesús*. I també parlem de tenir una vida coherent amb el que Jesús diu i

fa. Homes de pau. Però encara més, hem de ser testimonis de l'alegria, d'aquesta alegria que no hem pogut crear, que ens ha estat donada. Perquè llavors, no ens apuntem a nosaltres mateixos sinó a la font misteriosa d'on brolla “el motiu tan gran de joia”. L'assenyalem a Ell.

“La gent no tindrà temps per a tu si sempre estàs enfadat i queixant-te”, dèiem a l'inici. Cal alegria en el nostre món. Una alegria ben plena que ningú no ens pot prendre. Una alegria amb fonament, amb motiu. Un somriure, una rialla que neix de la pau del Ressuscitat és el gran testimoni que il·lumina, asserena, i dóna forces per continuar el camí.

JESÚS I ELS DOLGUTS

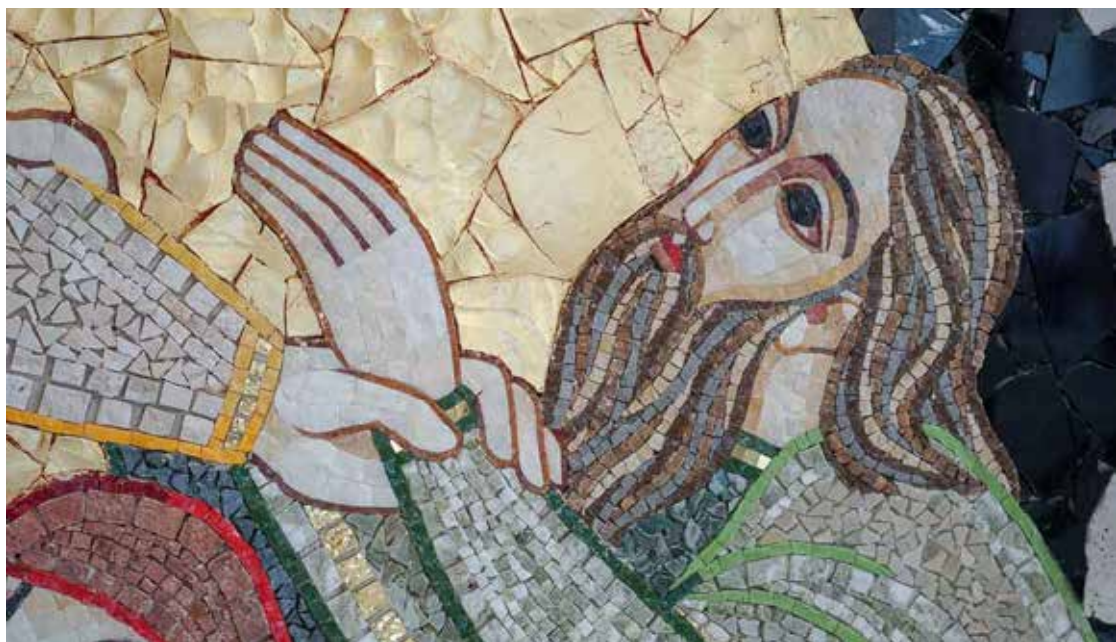
LLORENÇ SAGALÉS

Hi ha un contrast que acompanya sovint les escenes de miracles de Jesús en l'evangeli: És la distinció entre que "tots" els malalts i endimoniats es congreguen a la porta de Simó, però que només "molts" d'ells, no tots, són curats per Jesús. ¿Per què alguns no són sanats?, ¿que no s'ho mereixen?, ¿que no han patit suficient? La societat jueva en temps de Jesús estava plena de pobres, leprosos, bojos i malalts que llanguien per les aldees i per les places sense consol. "Tothom et busca", li diuen els deixebles a Jesús, que ja perceben com al seu Mestre li atrauen tots els dolguts, inútils i fets malbé.

Se sent tan a gust amb ells que sembla que li tenen el cor robat. I, no obstant, els tres anys de vida pública –després de trenta anys de silenci a Nazaret!– tot just curarà uns pocs de tots ells. ¿Per què?, ¿per què no ens cura a nosaltres o alguns dels que estímem? És veritat que no és

suficient venir a Jesús per a ser curat per ell. Molts, quan el veuen, s'abalancen sobre ell, el constrenyen i el toquen buscant ser sanats, però només uns quants ho fan amb fe, amb la fe imprescindible per a rebre l'amor i canviar de vida. Per això, de vegades Jesús s'admira en Marc de la incredulitat dels qui l'envolten i "no pot" fer cap miracle, no perquè no tingui la força o el poder de realitzar-lo, clar, sinó perquè els homes no es volen deixar salvar de veritat per ell, i refusen la seva oferta de llibertat plena, com si els donés per el preu que haurien de pagar per això.

Hi ha altres ocasions en les que Jesús, sense que ningú li ho demani, per la seva pròpia iniciativa, cura els malalts o expulsa els dimonis amb una llibertat que aclapara, unilateralment, en aparença sense cap condició prèvia de fe, per pura gratuïtat. I hi ha també molts miracles de Jesús en els que s'endeuina amb claredat que per a

ell, la simple curació física –tan important per a nosaltres!– és només la preparació per al que realment importa; la salvació de l'ànima, el perdó dels pecats: aquest és el veritable miracle, la conversió del cor.

Però hi ha quelcom més. Perquè tot això que diem és bell i profund, però encara és insuficient per a entendre la sobrietat de Jesús en els seus miracles i el seu refús de tot exhibicionisme i aparatositat. No només és una qüestió moral d'humilitat i compassió, sinó de missió i, si m'ho permeteu, de la mateixa intimitat de Déu. ¿Per què li atrauen tant a Jesús tots aquells pobres diables i éssers plens de ferides incurables que l'atabalen? Sens dubte, perquè se li assemblen. No us escandalitzeu, però tots aquells abatuts i sense esperança, tots aquells oblidats que no compten i no seran sanats, s'han convertit en els temples preferits de Déu. ¿Per a què? Per a completar en els seus cossos el que encara falta al patiment de Crist, el que encara falta fins que Jesús hagi patit la seva passió en tots els homes fins a la fi del món. A tots aquests éssers que ja no es pertanyen a si mateixos sinó que són propietat de Déu, Jesús els diu: ¿Voleu compartir sense soroll la meua experiència, la meua mort i la meua creu de salvació per amor?, ¿voleu exposar

la vostra vida i totes les vostres forces, posar-les en perill fins a l'esgotament i l'abandó, pels vostres germans els homes, intercedint per ells?, ¿em permeteu viure i morir en vosaltres malalts anònims, que heu perdut la raó i fins la fe?, ¿em deixeu que el meu cor palpiti en el vostre, i que, dòcils a l'Esperit, palpitin junts amb tots els altres cors en el meu, cap al Pare? Per això Jesús realitza pocs miracles, per reservar alguns dels que més pateixen per contemplar amb ell, el gran miracle de construir el Regne del Pare, el gran miracle de la comunió de vida amb Déu. Miracle de la paciència ordinària en el dolor amb discreció.

Jesús ha de pregar per ells de nit quan s'aixeca de matinada, encara molt fosc, i marxa a un lloc solitari per pregar: "Pare, santifica'ls en la veritat i guarda'ls del maligne. Estima'ls fins a l'extrem i sacrifica'ls amb mi en la missió que m'has donat, perquè, en desaparèixer, il·luminin les tenebres del món que, en participar en la missió que m'has encomanat, de morir perquè tots visquin, surtin de mi i es vessin per totes parts i descobreixin llavors que estaven units a mi, com tu i jo, Pare, estem sempre units en comunió d'amor" ¿I no és aquesta missió, la missió de l'Església, la missió de tots els cristians?

LA CASA DE L'ALEGRIA. GABRIEL MAGALHÃES

FRA JOSEP MANUEL VALLEJO

El senyor Magalhães és un intel·lectual portuguès, doctor en Filologia Hispànica i Portuguesa, amb el que vàrem tenir el goig de compartir i dialogar sobre Cristianisme i Europa en unes conferències a Pompeia i Arenys de Mar.

El vàrem conèixer al primer Congrés de la revista Qüestions de Vida Cristiana a Montserrat (2015) on pronuncià una ponència: "L'espiral espiritual. Assaig sobre el sentit de la fe cristiana en la Història d'Occident".¹

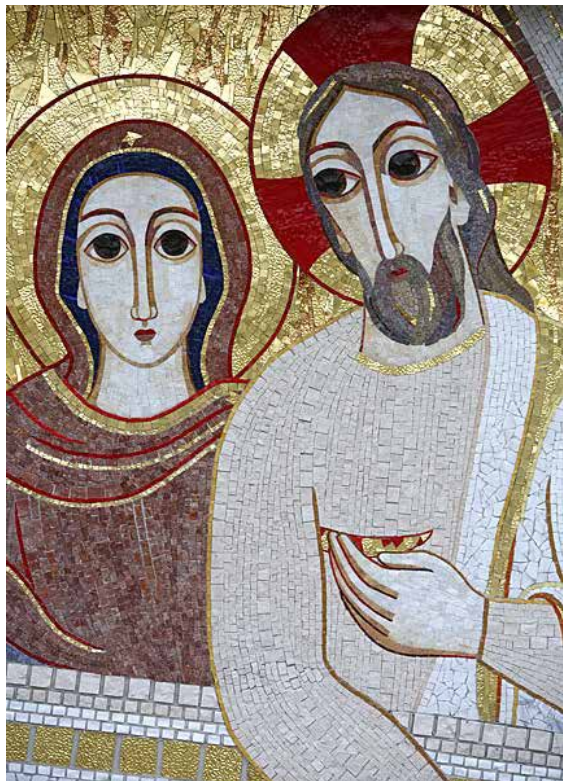
El senyor Magalhães dóna classes de Literatura a la Universitat de Beira Interior (Portugal) i també és catequista de joves de confirmació, potser per això s'explica de forma tan clara, sense minvar en la profunditat.

És col·laborador de la Fundació Maragall, que li ha publicat dos llibres: "Mirall de vida. Una lectura quotidiana de l'Evangelí" (2015), i "Ser a casa. Reflexions sobre el Cristianisme a l'Europa del segle XXI" (2018). Recentment ha estat guardonat amb el Premi de Periodisme Memorial Bisbe Joan Carrera.

El senyor Magalhães (1965) és una persona profunda, llegida, informada, que s'expressa amb una extrema modèstia i simplicitat; és un home amb pensament propi que raona argumentadament i que verbalitza la seva fe cristiana sense cap mena de complex.

Imbuït en la descreença contemporània, es va convertir als 24 anys llegint el Nou Testament, segons explica en un dels seus llibres:

"Pertanyo a una generació que s'ha mirat l'Església i la fe com una forma de *minoritat*, gairebé d'idiotesa intel·lectual. I aquesta mirada decebuda es projectava també sobre els Evangelis. Vull dir que per a nosaltres creure constituïa una forma de degradació personal. I miràvem el qui parlava de Déu, el creient, com qui mira un dinosaure de la prehistòria mental. ¿I què ens empenyia a aquesta mena de comportament? No vam ser nosaltres mateixos que vam decidir-ho: era alguna cosa que surava en l'ambient, alguna cosa que encara avui existeix i que empeny les persones a foragitar l'esperit del seu camí, sense ni tan sols pensar-hi gaire.

1. *Europa: Retrobar l'ànima*, QVC 253 (2015), pp. 13-45.

El sentiment que provocaven en mi els creients era una barreja de vergonya i de pietat. Els creia persones cerebralment menors. Era gairebé, cal que ho digui, com si fossin analfabets, o si més no individus que tan sols tinguessin estudis primaris del pensament. I l'última cosa que em passaria pel cap seria formar part d'aquest grup de persones que es referien a Déu o als Evangelis. Em semblava que aquest destí era quelcom humiliant.

Considerava molt més profundes, molts més valuoses determinades idees que circulaven en la societat d'aleshores, ja fossin de caràcter filosòfic, polític o estètic.

No obstant això, en un moment determinat de la meua vida, em sembla que va ser quan tenia 24 anys, vaig decidir llegir el Nou Testament. Vaig decidir llegir-lo des de la perspectiva arrogant que llavors era la meua i perquè es tractava, com jo deia, d'un llibre de

“cultura general”. Amb altres paraules: pretenia llegir els textos sagrats des de l'altura de la meua cultura superior i des de la meua mirada descreient. Es tractava, doncs, de llegir els Evangelis mirant-los des de dalt. Sigui com sigui, els vaig llegir. I la meua vida es va transformar completament.

El que més em va impressionar és que les coses que llegia passaven en la realitat. Era com si aquell llibre fos viu, com si aquelles pàgines generessin el devenir dels esdeveniments. Llegia de bon matí un passatge i després, durant el dia, succeïen coses que semblaven la continuació, en la realitat, del que havia llegit en el paper. Aquest llibre era la vida, i la vida era aquell llibre... ¿Per què és així? ¿Es tracta d'un llibre màgic? ¿És un llibre amb poders estranys? Res d'això. Senzillament, el que passa és que ens trobem davant d'una obra en què la veritat es pronuncia, és a dir, una obra en què la veritat queda en forma de paraula...

Els Evangelis són capaços d'aquesta transparència gràcies a la presència de Jesús. Ell és el vidre d'amor pel qual la veritat travessa. El més absolut que hi ha en aquests textos sagrats són les paraules de Jesús... La veritat total és en Jesús que es materialitza. És a causa del Senyor que els Evangelis són el que són. Mai ningú no ha parlat així...

Feia temps que volia escriure sobre els Evangelis que em van canviar la vida".²

D'entre les frases que ens ha regalat aquests dies n'hi ha unes quantes que han impactat de debò la meva ànima: "En el rerefons del llenguatge, com en un rumor, hi ha Déu"; "¿Què és primer, la realitat o el llenguatge?"...

En el seu darrer llibre "Ser a casa", el títol original del qual és "Una casa d'alegria", preocupat per l'abandó generalitzat del Cristianisme per part dels europeus i per l'enorme silenci sobre els temes de fe en el camp cultural, es planteja el repte de com introduir la fe cristiana en el panorama ombrívol de l'Europa contemporània, com recuperar l'alegria i l'esperança, el fonament dels nostres valors humanístics i el sentit de la vida. Perquè, tal com diu en una entrevista a Catalunya Cristiana: "Quan el missatge cristià i espiritual és ben entès, el món social es torna més suau, poètic i agradable, i hi ha una tendresa i un humanisme més gran entre totes les persones".³

En el llibre afirma que el primer objectiu de la vida cristiana no pot ser el de transformar la realitat. Allò bàsic és la transfiguració de nosaltres mateixos, que de retruc il·luminarà i millorarà la realitat. I ho

2. *Mirall de vida. Una lectura quotidiana de l'Evangelí*, Ed. Cruïlla, 2015.

3. Catalunya Cristiana, número 2021 (17 juny 2018), p. 25.

argumenta des de Jesús. Jaume i Joan volien ser "primers ministres" en el Regne per ésser poderosos i incidir en la realitat. I Jesús diu: No! Desinfla els seus somnis de poder polític, el mite messiànic. El temptador també li ofereix el poder per canviar la realitat, i Jesús diu radicalment: No! Els cristians han de vetllar per la justícia, pels pobres, els desvalguts, però ai, quan volem esdevenir redemptors de la humanitat!

En els primers capítols de "Ser a casa" adverteix davant del perill dels que sols pensen en seguretats del passat, però també dels que sols pensen en quimeres de futur. El cristià viu de la gran Tradició, sí, i amb l'esperança escatològica, sí, però ancorat realistament en el present actualitzant la tradició i atents a la novetat de l'Esperit. I la realitat sempre és pobra.

Per a Ell la realitat d'aquest món és fugissera, sorrenca. L'univers és un pont cap a l'eternitat. ¿Quin sentit té, doncs, edificar sobre un pont? "Els éssers humans sempre estan amb tossuderia inaudita, intentant edificar en llocs efímers". El sentit de la vida és transformar-nos en la millor versió de nosaltres mateixos, deixar-nos ressuscitar ja aquí per poder il·luminar el món amb la seva tendresa i denunciar el que és fosc. "Qui se sent habitat, acariciat per l'Esperit Sant, sempre somriu". Quan aflueix la religió, els humans tenim la temptació de sacralitzar pàtries i divinitzar banderes.

A la segona part del llibre ens descriu la vida cristiana com una llar, la casa de l'alegria, que té diverses estances. Comença per la planta baixa. Aquí l'habitació central és la de *la llar de foc de l'amor*, allà ens escalfem i revitalitzem la nostra energia d'estimar que ens fa exercir "la pràctica constant d'una dolçor que fa que els dies siguin un brodat de bondats".⁴

4. p. 64.

Després hi ha *la sala dels altres*, on conjuguem la primera persona del plural, l'amor fratern i la cura dels altres com a manament principal.

És en *el despatx de la llibertat* on descobrim un Déu que respecta i valora infinitament el nostre lliure albir i la nostra capacitat d'escollir..., fins i tot de negar-lo.

A *la cuina de la humilitat* es forja una de les dimensions més boniques del Cristianisme, la modèstia, la discreció, la petitesa, el no protagonisme, la confiança de l'infant.

A *la catarsi de l'oració*, l'autor destaca com una de les meravelles del Cristianisme, la llibertat de resar, sense horaris ni esquemes fixes. La pregària té a veure amb l'ésser de cada persona, per tant, cadascú resa tal com és.

A la tercera part del llibre, ens parla del pis de dalt de la casa. Aquí desenvolupa diversos temes controvertits: els miracles, què és la realitat, la concretesa de l'Encarnació, la poca fe dels deixebles, l'equilibri entre la creu i la resurrecció, i la misteriosa presència del mal.

El llibre acaba (part IV) amb una reflexió sobre el moment actual d'Europa i les perspectives de futur del Cristianisme.

Partint de la constatació de l'allunyament de la cultura europea de la seva matriu cristiana i de l'oblit dels seus valors humanístics, l'autor destaca que encara que secularitzats, els grans valors de la llibertat, la igualtat, la dignitat humana, la solidaritat amb els seus sistemes de protecció social... encara hi són presents. Tot i que també remarca que sense una base religiosa, aquests valors tendeixen a diluir-se, com de fet, en aquest moment està passant a Europa.

L'allunyament actual de l'Església de les esferes de poder i el fet que ara es pot edificar un cristianisme de persones que l'escullin lliurement, fa albirar a l'autor un cert optimisme de futur, sempre que acceptem d'ésser una minoria viva i propositiva amb l'exemple de vida. Amb la consciència que, com el centurió de l'Evangelí, podem aprendre actituds cristianes dels qui es diuen "pagans".

RAOUL MANSELLI, HISTORIADOR DE FRANCESC D'ASSÍS

FRA FREDERIC RAURELL

Trobada d'estudi i reflexió

Era pel maig de 1980. Els caputxins d'Assís havien organitzat unes jornades d'estudi en el convent-casa de formació i centre d'espiritualitat *Domus Laetitia*. Hi participaven estudiosos caputxins d'afirmat valor: Stanislao da Campagnola, Luigi Pellegrini, editors principals de la magna obra *Fonti Francescane*, Padova 1980. Hi era també present el conegut membre de l'Institut Històric dels caputxins de Roma Oktavian Schmucki (Oktavian von Rieden) i Lázaro Iriarte de Aspurz. Hi havia de ser també el bibliista d'Assís, Anselmo Mattioli, per presentar el tema de la pobresa en la catequesi bíblica. Impedit per malaltia, em demanaren que el volgués suplir i em vingueren a buscar a Roma. A mi em semblà un regal poder anar a Assís pel mes de maig: totes les valls umbres radiants de llum, de color i de perfum.

A l'aula on es desenvolupaven les sessions es destacaven les intervencions oportunes, profundes i fins i tot suggestives d'un laic que intervenia en les discussions amb precisió i coneixement. Aquest savi laic era Raoul Manselli, que jo veia per primera vegada.

El dia que de bon matí vaig anar a celebrar a la tomba de sant Francesc, Manselli estava a la cripta i va seguir la celebració. Ens vàrem saludar a la Via de san Francesco, i des d'allí seguirem plegats fins al convent dels caputxins *Domus Laetitia*. En saber que jo era de Barcelona, em va començar a preguntar coses: ell en sabia més que jo. Em parlà molt de Ramon de Penyafort, com a gran estudiós de ciències jurídiques i professor de dret a Bolonya. Vaig notar que coneixia

bé Ramon de Penyafort com a penitencier papal de Gregori IX. Em va fer notar que Ramon de Penyafort aconsellà Gregori IX de no canonitzar Francesc d'Assís el mateix dia de la seva mort, sinó que, com a mínim, esperés un any.

Parlar amb Raoul Manselli a Assís sembla portar-me a casa seva. Es pot dir que coneixia cada pedra de la ciutat amb la seva història i que reeixia a veure aquella altra ciutat no d'homes, sinó d'un home, no de la memòria, sinó d'una realitat: l'Assís de sant Francesc.

Em digué Stanislao da Campagnola, que havia sigut company meu a la Universitat Gregoriana, on estudià història juntament amb Ramon Vidal, que Raoul Manselli anava diferents vegades cada any a Assís per participar a les reunions del consell de la Societá Internazionale di Studi Francescani. Sempre que anava a Assís s'arribava a la tomba del Sant. Passava sovint per la via de San Francesco, prop de la representació en guix exposada davant d'un negoci que li recordava sempre el Nadal que el Sant, segons la *Legenda Perusina*, celebrava amb més solemnitat que en qualsevol altra festa del calendari cristià.¹ Participava a l'Eucaristia en la basílica inferior del Sant per llegir-ne els textos bíblics, o també la seva participació, a voltes, en el temple de Minerva a l'Eucaristia celebrada pel seu bon amic el P. Giorgio Pagnani. Fou durant una d'aquestes celebracions que Assís fou colpida per un terratrèmol. Mentre del sostre de l'església queien frag-

1. *Compilatio Assissiensis dagli scritti di fr. Leone e Compagni su S. Francesco d'Assisi*, a cura de M. BIGARONI, Porziuncola 1992, p. 47.

ments pedrosos els participants deixaren precipitadament el temple, però Manselli restà tranquil·lament preparant-se per a la comunió, sol en pregària amb el seu Francesc. Coherència entre l'historiador i l'home, coherència entre vida viscuda i idees professades.

L'Assís estudiada i estimada per Raoul Manselli, com l'Assís estimada, estudiada i servida per Arnaldo Fortini com a Batlle, podrien ocupar més espai i atenció del que en aquestes pàgines els hi presto. Cenyint-me a Manselli i a les seves conferències pronunciades en els congressos de la Societat Internazionale di Studi Francescani, constato que n'han nascut tres volums, expressió dels seus triples interessos de franciscanista: la biografia de S. Francesc,² la seva aproximació a la "qües-

2. cf. *San Francesco*, Roma 1980.

tió franciscana",³ la història del franciscanisme en el Duecento, encara inèdita.⁴

Un dels grans mèrits de Raoul Manselli és el domini que posseïa dels instruments del treball històric.⁵ Manselli té el sentit de la biografia històrica, un gènere difícil i delicat, com fa notar J. Le Goff:

"Hi ha hagut en el curs del segle XX, i d'una manera especial en el moviment nascut dels *Annales*, un eclipsi de la biografia històrica, malgrat algunes brillants excepcions [...].

Avui que la història coneix, al costat de les ciències socials, un període d'una intensa revisió crítica de les seves certeses en el quadre de la crisi i del canvi general de la societat occidental, la biografia sembla en part alliberada d'aquesta situació creada per falsos problemes... L'historiador pot trobar més fàcil la seva tasca".⁶

A l'octubre del 1973, Raoul Manselli com a membre de la Societat di Studi Francescani dirigeix un seminari a la Universitat de Montreal, Canadà, sobre les heretgies populars a l'Època Medieval. I a la Universitat de Sherbrooke participà en el congrés sobre "La religió popular i els arxius del Quebec".⁷

3. R. MANSELLI, "Nos qui cum eo fuimus". *Contributo alla questione francescana*, Roma 1982.

4. Alguna cosa s'endevina en R. Manselli, *L'Umbria nell'età di Dante*, en *Bolletino della Diputazione di Storia patria per l'Umbria* 62 (1965), pp. 156-176.

5. cf. L'opera storica di Raoul Manselli. *Atti del seminario di studio* (Lecce 30 nov, 1986), a cura de B. VETERE, Galatina 1988, A. Marini, *Ricordo di Raoul Manselli nel quinto anniversario della morte*, en *Studi e materiali delle religioni* 55 (1989), pp. 291-295.

6. J. LE GOFF, *Saint Louis*, París 1996, pp. XVIII-XIX.

7. R. MANSELLI, *Il soprannaturale e la religione popolare nel Medioevo*, Roma 1985.

No s'ha d'oblidar que Manselli arribà a sant Francesc els últims anys de la seva vida. La seva carrera d'historiador havia començat amb una sèrie d'estudis sobre els normands a la primera croada, és a dir, amb temes d'història politico-militar, temes preferits pel seu mestre A. Pontieri, que a Nàpols l'havia introduït als estudis històrics. Posteriorment, gràcies a l'encontre amb R. Morghen s'orientà vers temes més específicament historico-religiosos, produint tres obres de gran valor: *L'eresia del male*, dedicada a l'heretgia càtara, la "*Lectura super Apocalipsim*" de Pietro Giovanni Olivi i *Ricerche sull' escatologismo medievale*, dedicat principalment a l'escatologia post-joaquimita. Finalment el conjunt de treballs de recerca *Studi sulle eresie del XII secolo*, que ha esdevingut un clàssic sobre la marginalitat religiosa medieval. S'ha de tenir present, però, que Manselli tot i atènyer el vèrtex de la seva producció sobre aquests temes de caràcter historico-religiós no abandonà mai els seus interessos inicials d'història general com en donen testimoni la seva tasca en tant que president del Centro di Studi sull'Alto Medioevo d'Espoleto i el títols dels seus cursos universitaris.⁸

Quan en els anys 1965-1985 dedica els seus estudis principalment a la religiositat popular de l'Època Medieval, "con interesse diretto e specifico rivolto allà comprensione globale del fenomeno",⁹ el tema no li és nou; ell mateix manifesta que "da anni segue il fenomeno della religione

8. Sobre la importància d'aquestes recerques de Manselli, vegeu E. PASZTOR, *Introduzione*, en R. Manselli, *Il soprannaturale* pp. VII.X.

9. R. MANSELLI, *La religione popolare nel Medioevo*, Torino 1974; *La religiosità popolare nel Medioevo*, a cura di R. Manselli, Bologna 1983.

popolare",¹⁰ com ho demostren treballs ja des del 1950 i de més endavant.¹¹ De mica en mica la seva atenció es fa més concentrada, historicitzant els documents mateixos. En aquest sentit cada fet de la religiositat popular és "intrecciato a tutta la realtà storica di un'epoca".¹²

En la conferència de Quebec de 1975 la figura de Sant Francesc hi apareix diferents vegades.¹³ Manselli escriu sobre els estigmes com "punto di partenza di una singolare trasposizione leggendaria di tutta la sua vita".¹⁴ Es tracta de la tradició, diu Manselli, del naixement en una establia. Hi ha quatre biògrafs com quatre són els evangelistes. Pel que fa als primers companys, són dotze com dotze són els apòstols, dels quals un l'abandonà, com Judes abandonà Jesús, i, fins i tot, l'esperança en una seva resurrecció.¹⁵ Tot això demostra, segons Manselli, que l'esperit popular ha treballat a l'entorn de l'embranchida inicial que, al moment de la mort, per mitjà dels estigmes havia unit Francesc i Crist. Diu en aquest punt Manselli: "Proprio san Francesco e la complessa e complicata vicenda delle biografie ci con-

10. R. MANSELLI, *Il soprannaturale*, p. 3.

11. *Ibidem*, p. 4.

12. VARIS, *La Scuola storica nazionale e la medievistica. Momenti e figure del Novecento: per i 90 anni della Scuola storica nazionale di studi medievali, Atti della giornata di studio. (Roma, Istituto Storico Italiano per il Medioevo, 16 dicembre 2013)*, Roma 2015. En aquesta obra hi ha una col·laboració d'Enrico Artifoni, Raoul Manselli (†1984), pp. 81-98.

13. R. MANSELLI, *La religion populaire au Moyen Âge, Problèmes de méthode et d'histoire*, Montréal-Paris 1975.

14. R. MANSELLI, *Il soprannaturale*, p. 41.

15. R. MANSELLI, *La risurrezione di san Francesco. Dalla teologia di Pietro di Giovanni Olivi ad una testimonianza di pietà popolare, en Collectanea Franciscana 46 (1976)*, pp. 309-320.

sentono di sottolineare l'apporto che alla religione popolare ed alla sua conoscenza ci offrono la vita dei Santi".¹⁶

Després d'haver començat a interessar-se directament per Francesc d'Assís, Manselli no deixà mai de sentir-se un medievalista, però s'interessava per la història franciscana. Manselli mai no considerarà la història franciscana com "storia a parte": per a ell, Francesc pertany plenament als complexos esdeveniments històrics del s. XIII europeu i mediterrani, i només en aquesta perspectiva es pot entendre la seva voluntat de fer una biografia de Francesc d'Assís.

L'aproximació que Manselli fa de Francesc d'Assís és rigorosament històrica, com es dedueix del primer capítol: "Non dimentichiamo che il problema che san Francesco pone al suo storico non è quello della comprensione della sua psicologia individuale –ciò è compito dello psicologo e non sono mancati quelli che sono ricorsi anche alla psicoanalisi–, non

16. R. MANSELLI, *Il soprannaturale*, p. 41.

l'altro di costruire e comprendere la sua concezione della vita, e di quella religiosa in particolare... Egli dovrà rispondere ad una domanda precisa, quella che già i contemporanei si ponevano, come emerge dall'episodio riferitosi dalla tradizione, ma, certo, ai nostri scopi importante e, comunque valido, al di là della sua verità di fatto, quello di frate Masseo che interroga san Francesco, perché mai tutti vadano dietro proprio a lui, che non è bello, non è potente, non è nobile, eppure affascina e trascina".¹⁷

Retornant ara a Assís, la complexa i complicada qüestió de les biografies de sant Francesc forma precisament l'argument del primer congrés de la Societat Internazionale di Studi Francescani, amb el títol *La "questione francescana" dal Sabatier ad oggi*,¹⁸ tingut a Assís el 1974.

17. R. MANSELLI, *San Francesco d'Assisi*, cap. I. Editio maior, Cinisello Balsamo, 2002, pp. 20-21.

18. La "*questione francescana*" dal Sabatier ad oggi. Atti del Convegno Internazionale (Assisi, 18- 20 ottobre 1973), Assisi 1974.

Com és sabut, aquesta Societat fou fundada per Sabatier en el 1902. Per tant, recordar l'historiador protestant francès, tractant-se de renovar una seva iniciativa, és prou justificat. Però el programa de les diferents sessions s'ocupà menys de la seva persona que de la seva visió de les fonts franciscanes que, per primera vegada distingeix clarament entre biografies oficials i les altres, atribuïdes erròniament per ell totes a fra Lleó.¹⁹ En aquest congrés es manifestà amb sorprenent lucidesa la sensibilitat historiogràfica com mai havia succeït. Manselli es veié obligat a moure's a diferents nivells per clarificar la qüestió de la realitat històrica.

No mancaven congressistes de mentalitat conservadora que volgueren que constés amb claredat que el congrés no volia ser "un omaggio internazionale allà memoria di Paul Sabatier".²⁰ Era una manera de defensar-se del record d'un estudiós protestant, l'obra principal del qual fou posada a l'Índex per Pius X. No mancaven els que consideraven la problemàtica suscitada pel crític com un parany per a qualsevol que volgués escriure sobre sant Francesc i el franciscanisme del primer segle, en lloc d'escometre amb seriositat científica el problema metodològic de les fonts.²¹

En l'esmentat congrés sobre la "qüestió franciscana" hi havia els qui sentien la necessitat de defensar la "veracitat" de les vides de Francesc de Celano, com si la "qüestió franciscana" hagués de discutir

sobre la relació entre el ver i el fals.²² Hi havia algú que presentava de nou l'etern dubte atribuint la carta de Greccio a la *Legenda trium sociorum*, mentre altres atribuïen aquest privilegi a la *Legenda perusina*.

La conferència de Raoul Manselli en aquest congrés plantejava un doble interrogant: un, específicament històric-crític (el lloc de Sabatier en la historiografia del segle XIX), l'altre de caràcter filològic-crític, tocant el tema de Paul Sabatier com estudiós de les fonts relatives a sant Francesc. La inserció en el filó d'estudis entre Josepg Görres i Emile Gebghart, un filó que aproxima Francesc "emotivament santo" i personalitat profundament religiosa, mostra la novetat de Sabatier, que descobreix l'home darrere el fulgor del sobrenatural.

Són de gran bellesa les pàgines en què Manselli descriu la relació vista per Sabatier entre Francesc i Clara. Diu Manselli: "Qui davvero è una delicatezza, un senso di concretezza ed, insieme, aspirazione all'ideale, un rispetto, addirittura umile, dinanzi a qualcosa di eccezionale, di umano e di sovraumano insieme, che dimostrano quale disposizione, quale apertura il Sabatier avesse raggiunto nella comprensione dell'anima del santo".²³

Manselli veu com Sabatier descriu Clara i les seves germanes integrades a la comunitat presidida per Francesc. L'lur ideal era comú i l'apostolat era de tots, per bé que amb modalitats i expressions diferents. Si els frares predicaven, les germanes pregaven i donaven testimoni de la seva consagració a Déu en comunió amb els germans frares. Clara està integrada en aquest estil i, tot i viure en un monestir, participa de la dimensió horitzontal de la vida religiosa

19. E. PÁSZTOR, *Le Fonti biografiche di s. Francesco, en Francesco d'Assisi nella storia*, vol. I, Convegno di studi, secoli VIII-XV, Roma 1983, pp. 12.

20. F. RAURELL, *Paul Sabatier, la "Vida de Francesc d'Assís"*, en *Amics heterodoxes de Francesc d'Assís*, Barcelona 2014, pp. 55-89.

21. S. DA CAMPAGNOLA, *La "questione francescana"*, pp. 51-70.

22. La "questione francescana" dal Sabatier ad oggi, p. 7.

23. *Ibidem*, p. 63.

inaugurada per Francesc. Aquest recorre a Clara quan es pregunta si encara ha de seguir recorrent les vies del món o retirar-se a la vida contemplativa.²⁴

Manselli parla de la pobresa en la vida de Francesc d'Assís col·locant-ne el sentit com a punt de partença de la seva conversió. Si el despullar-se davant del bisbe es projecta a l'ombra de la fórmula monàstica del "nudus nudum Christum sequi",²⁵ en l'elecció de l'hàbit humil i senzill és seguit per una sèrie de companys.

En el tercer congrés de la Societat di Studi Francescani el tema era anunciat per l'interrogant: *Chi erano gli Spirituali?*²⁶ Manselli es troba amb el personatge que l'havia iniciat en els estudis franciscans, vers el qual sempre mostrarà interès.²⁷

Manselli fa observar que a Olivi no interessa la vida terrena de Francesc d'Assís en les seves particularitats, sinó la funció històrica de la personalitat global de Francesc, a qui veu com expressió d'una dinàmica originada per la presència de Crist i marcada per personalitats històriques que successivament n'han anat indicant les etapes fonamentals.²⁸

Manselli participa en els congressos de la Societat Internazionale di Studi Francescani d'una manera molt activa i estimulante per als diversos congressistes. En el quart congrés

de la Societat,²⁹ celebrat en el 1976, no presenta cap relació, però és molt present i actiu en tots els debats en els quals emergeixen temes prou interessants: orígens de la predicació franciscana, experiència eremítica de Francesc d'Assís, els laics del seu temps, els vicaris de l'Orient, dels quals només en va recordar alguns. Al llarg del congrés, Manselli sostingué discussions dialèctiques amb Luigi Pellegrini i Stanislao da Campagnola, que no sé perquè sempre eren molt crítics.

24. LegM, 12, 2.

25. R. GRÉGORIE, *La place de la pauvreté dans la conception et la pratique de la vie monastique médiévale latine*, en *Il monachesimo e la riforma ecclesiastica (1049-1122)*, *Atti della quarta settimana internazionale di studio*, Mendola 23-29 agosto 1968, Milano 1971, pp. 173-192.

26. R. MANSELLI, *Pietro di Giovanni Olivi spirituale*, en *Chi erano gli Spirituali?*, Roma 1955, pp. 19-21.

27. R. MANSELLI, *Pietro di Giovanni Olivi spirituale*, pp. 183-185.

28. *Ibidem*, p. 189.

29. *Francesco d'Assisi e francescanesimo dal 1216 al 1226*, Assisi 1977, amb un fascicle que conté "i verbali delle sedute".

Manselli escomet directament el tema de la “qüestió franciscana”

Manselli va fer saber directament el tema als congressistes de la Società Internazionale di Studi Francescani, en el 1976, que per l'octubre d'aquest any, el seu treball *Nos qui cum eo fuimus* ja l'havia acabat.

En la seva participació en els diferents congressos de la Società Internazionale di Studi Francescani es notava com ell anava interessant-se pel problema de les fonts, que la lectura dels treballs de Paul Sabatier li feia veure que la qüestió s'havia d'escometre sense esperar més.³⁰ Així curiosament en 1954 parla de la *Formgeschichte*, del problema de les relacions entre els sinòptics evangèlics, i dels diferents rostres de Francesc en les fonts. Sent la necessitat de precedir a una aprofundida anàlisi literària. Es pot dir que la introducció del que després es convertirà en el seu volum sobre la “qüestió franciscana”³¹ s'anava dibuixant de mica en mica davant els participants en els diferents congressos.

Manselli fa sentir quasi sempre la seva condició de franciscanista i d'historiador de l'Època Medieval. Així, per exemple, en el cinquè congrés de la Società Internazionale di Studi Francescani l'historiador de l'Edat Mitjana pren el lloc del franciscanista.³² Manselli hi escomet el tema de la

posició d'Assís entre imperi i papat, però després retorna a la història de l'Orde,³³ en concret a Angelo Clareno i a la seva presència a Armènia i Grècia.

El setè congrés de la Società Internazionale di Studi Francescani comprèn una bella relació sobre *La Chiesa e il francescanesimo al femminile*.³⁴ Manselli s'havia ocupat ja de la presència de la dona en els ambients de l'Església, sobretot d'Alemanya: Ildegarda de Bingen, Elisabet de Schönau, Elisabet d'Hongria, Brigida i Caterina.³⁵

Manselli estudia també la presència de Clara i de la seva germana Agnès, sense deixar la interessant personalitat d'Agnès de Bohèmia o de Praga.³⁶

Quan Manselli esdevé president del Centro Italiano di Studio sull'Alto Medioevo di Spoleto, publica els seus valuosos estudis sobre el simbolisme i la màgia a l'Edat Mitjana.³⁷ Però no deixa d'interessar-se per Gioacchino da Fiore.

La tesi de Manselli, a partir de les fonts i malgrat la tesi contrària de diferents autors, és que el ferment joaquimític no es trobava

30. Aquest punt ja el preocupava en ocasió del quart congrés: els orígens de la predicació franciscana, l'experiència eremítica de Francesc d'Assís, els laics del seu temps, els vicaris de l'Orde etc.

31. R. MANSELLI, “*Nos qui cum eo fuimus*”. *Contributo alla questione francescana*, Roma 1980, la segona edició corregida fou publicada en 1986. Aquesta preocupació de Manselli la recolliren els autors E. Covi-F. Raurell, *Metodi di lettura delle fonti francescane*, Roma 1988.

32. *Assisi al tempo di San Francesco d'Assisi*, Assisi 1978.

33. R. MANSELLI, *Espansione del francescanesimo tra Occidente e Oriente nel secolo XIII*, Assisi 1978.

34. *Movimento religioso femminile e francescanesimo nel secolo XIII*, Assisi 1981, més endavant una sèrie de caputxins escriuran la valuosa obra: *Chiara, francescanesimo al femminile*, Roma 1992.

35. R. MANSELLI, *Amicizia spirituale ed azione pastorale del secolo XII: Hildegarde di Bingen, Elisabetta ed Ecberto di Schönau contro l'eresia catara*, in *Id, Il secolo XII: religione popolare ed eresia*, Roma 1983, pp. 251-260.

36. R. MANSELLI, *La Chiesa e il francescanesimo al femminile*, en *Movimento religioso femminile*, p. 261; F. Raurell, *La Bibbia nella visione sponsale della “Legenda Sanctae Clarae Virginis”*, Assisi 1998.

37. R. MANSELLI, *Ricerche sull'influenza della profezia nel Basso Medioevo*, Roma 1972.

únicament en els religiosos i en els homes d'Església, sinó que també penetrà en els fidels de condició humil arrossegant-los en lluites contra la jerarquia, en defensa i en sosteniment de llurs ideals d'una "spiritualizzazione più intima e profonda della Chiesa".³⁸

En aquesta etapa dels seus estudis Manselli aborda la qüestió de la relació entre Gioacchino da Fiore i Petro di Giovanni Olivi, de la relació entre la teologia monàstica i escolàstica.³⁹

Feia temps que Manselli sentia la necessitat d'abordar el delicat problema de la relació entre "Espiritualitat franciscana i societat" i aquest fou el tema que es proposà tractar el vuitè congrés de la Società Internazionale di Studi Francescani. Manselli vol aclarir en aquest congrés el concepte d'"espiritualitat franciscana",

38. *Ibidem*.

39. R. MANSELLI, *La terza età, Babylon e l'Anticristo mistico a proposito di Pietro di Giovanni Olivi*, en *Ricerche sull'influenza della profezia nel Basso Medioevo*, pp. 48-49.

en la qual més que una "realitat consistent i unitària" hi reconeix un capteniment que, inspirant-se en un pare i mestre, tendeix després a articular-se en formes i maneres que difereixen segons els grups socials, que s'apoderen d'aquell exemple, s'inspiren en ell i, en alguns casos, se'n serveixen.⁴⁰

Voldria reportar aquí les paraules mateixes de Manselli perquè resulta significatives: "Francesco d'Assisi non era un teorico della vita spirituale, né un mistico dalle profondità abissali di intuizione del divino, né un esempio di asceti nel senso antico e tradizionale del termine".⁴¹ I segueix encara en una formulació positiva: "Francesco era un uomo profondamente tale, che acquisito dal rinnovamento spirituale del proprio tempo, dall'esperienza de vita cittadina intensamente partecipata e vissuta, dall'acuta sensibilità della vita, sentita come valore in tutte le sue forme, dalla gioia allà morte, perché di questo valore ci è stato esempio e ragione l'incarnazione di Dio sulla terra in Cristo".⁴²

Manselli participà en el desè congrés de la Società un mes abans de la seva mort, el 20 d'Octubre de 1984.⁴³ Home autènticament convençut i vençut per Francesc d'Assís. Persona d'estudi i recerca, de coneixements vastíssims. M'impressionà el seu coneixement de la història de Catalunya a través dels estudis de Ramon de Penyafort. La seva rica biblioteca passà a formar part de la biblioteca dels caputxins i havia demanat formar part de la comunitat caputxina de l'Istituto Storico dei Capuccini.

40. *Francescanesimo e vita religiosa dei laici nel 1200*, Assisi 1981.

41. *Ibidem*, 391.

42. *Ibidem*, 394.

43. E. PÁSZTOR, *Ricordo di Raoul Manselli*, en *Bolletino della Deputazione di Storia Patria per l'Umbria*, 81 (1984), pp. 209-2015.

CLARA D'ASSÍS, LA PREGÀRIA I EL FET FEMENÍ

MARIA CAMBRAY

La presència de la dona en l'església és equívoca. Aparentment hi és, ja que si assistim a un acte religiós ens adonem que al voltant d'un 75% dels presents són dones; de tota manera, ben aviat ens fem conscients que la seva assistència no és significativa ja que gairebé mai no ocupa un lloc influent. En realitat hi és, però bàsicament com a element passiu. Exclosa de qualsevol fòrum d'opinió i, evidentment, de decisió, el seu silenci clama fort, la seva privació és rosec que no cessa. El creador concebé la societat humana matisada, plena de tons i diferents ritmes i on es visualitza més aquesta diversitat és quan observem com es mouen, fan i pensen dones i homes. Per avançar com a grup social equilibrat, madur i conseqüent és necessària l'aportació de tots els seus membres, en igualtat de condicions. ¿En nom de què o de qui es menysprea i bandeja la meitat de la humanitat? El que sí és segur que mentre hi manqui aquesta part, amb veu sonora i pròpia, l'Església estarà amputada i incompleta.

Però les dones també en fan d'experiència religiosa. Sabem que l'espiritualitat és una vivència humana de les més profundes, ja que alena en el més íntim i pregon de cadascun de nosaltres. Davant Déu, l'ésser humà s'ha de despullar i, sense resistències, deixar que vagi aflorant en ell aquells ressorts que el purifiquen. És un diàleg directe, proper, incisiu i difícilment s'expressarà amb termes, idees o figures que no formin part del bagatge personal més vivencial. No hi valen esquemes prestats i les dones parlaran amb el seu propi llenguatge, malgrat que la coneixença de Déu, de manera oficial, té veu masculina.

El món franciscà disposa d'unes perles preuadíssimes per il·lustrar l'aproximació que les dones fan de l'experiència de Déu: Clara d'Assís és autora de quatre cartes destinades a Agnès de Praga, filla del rei de Bohèmia Ottokar I, que refusa diversos matrimonis reials i decideix crear un monestir segons el model de Clara, on Agnès hi farà la seva professió religiosa.

La primera carta és de l'any 1234 (Agnès tenia 23 anys i Clara 40, amb 22 anys d'experiència de vida religiosa i en feia 8 de la mort de Francesc d'Assís). La segona l'escriu entre els anys 1235-1237, la tercera a principis del 1238 i la quarta el 1253, l'any de la mort de Clara que s'esdevé a l'agost.

Ja hem dit que les cartes estan dirigides a Agnès, i Clara projecta sobre la destinatària tots els atributs i desitjos d'una unió íntima, sacramental, amb l'estimat, Jesucrist. Però això és un recurs estilístic, en realitat s'entén molt bé que Clara hi expressa la seva profunda experiència mística i relacional amb Déu. És la pròpia vivència i coneixença que plasma, transmet i adreça a la seva interlocutora. També volem significar que autora i destinatària són dues dones (malauradament les missives d'Agnès no s'han conservat), això ens indica que l'autora pot parlar el propi llenguatge, sense haver d'usar subterfugis forans a la seva condició de dona. Clara fia i es recolza en la complicitat de la receptora, per tant si hi ha una vivència i llenguatge propi de les dones, aquest ha d'emergir en aquestes cartes.

Per a contextualitzar els textos que exposarem de Clara hem de remarcar que el segle XII veu el sorgiment d'un

moviment de dones místiques (monges i beguines) que expressen les seves vivències espirituals usant el llenguatge nupcial, amb moltes referències al poema bíblic del Càntic dels Càntics. Són les místiques del nord d'Europa, amb personalitats tan potents com Hildegardis von Bingen, Elisabeth von Schönau o Maria Oignies. Contemporànies de Clara d'Assís podem citar Margarida d'Yprès, Matilde de Magdeburg o Hadewijch d'Anvers. No deu ser cap casualitat que les dones quan volen expressar l'experiència personal més íntima, aquella que desitja intensament el transcendent, ho facin usant els termes d'un esposori. Possiblement aquest significa, per a aquestes dones, una relació de donació i acollida absoluta i incondicional. I això és el que volien experimentar i viure.

Passem a comentar les imatges usades per Clara que volem significar:

Núpcies (enamoramnt, desig, bes)

“Us heu unit amb un Espòs de més noble llinatge, el Senyor Jesucrist que guardarà la vostra virginitat sempre immaculada i intacta. En efecte: estimant-lo, sou casta; tocant-lo, sou més pura; rebent-lo, sou verge. La potència d'Ell és més forta que la de qualsevol; la seva generositat, més gran; el seu aspecte, més formós; el seu amor, més delicat; les seves gentileses, més elegants. I vós ja hi esteu unida en íntima abraçada” (1Cta 7-10).

“Abraceu Crist pobre com una verge pobra. Contempleu-lo fet menyspreable per a vós i seguïu-lo fent-vos menyspreable per Ell en aquest món. Observeu, considereu i contempleu amb desig d'imitació –oh reina nobilíssima–, el vostre Espòs, el més bell dels fills del homes, trasmutat per a la vostra salvació en el més vil de tots, menystingut, bufetejat, flagel·lat per tot el cos i morint ple

Però és Clara qui ho desenvolupa en tots els seus replecs i matisos i ho porta a l'expressió màxima. Per ella l'amor d'uns esposos il·lustren meravellosament la unió íntima amb Déu ja que plasma i conté tots els aspectes que comporten el seguiment fidel a Crist, però li afegeixen el plus d'un dinamisme fascinant i fecund. Igual que l'amor de Déu, l'amor dels esposos és bidireccional, és un donar i rebre conscient i constant que es va retroalimentant i recreant. Tot comença amb la força desbocada de l'enamorament, aquell desig apassionat i ardent d'estar a prop de la persona estimada per compartir-ho tot amb joia plena i ànsia. I Clara no s'està de descriure, pas a pas, les boneses de l'espòs, la noblesa del seu llinatge, la seva bellesa i elegància, les característiques del seu amor (delicat, generós, gentil), l'efecte de la seva estimació que no desgasta ni corromp... Aquest enamorament porta l'esposa a encetar nous camins per buscar d'atreure, amb més subtileses, la resposta amorosa de l'amat, tot fent enfoc d'un compromís sense fissures, no desconeixent i

d'angoixes a la creu. Si sofríu amb Ell, regnareu també amb Ell; si amb Ell ploreu, amb Ell gaudireu; si moriu amb Ell a la creu de la tribulació, posseireu amb Ell les eternes estances en la resplendor dels sants i el vostre nom, inscrit al llibre de la vida, serà gloriós entre els homes” (2Cta 18-22).

“Deixant totes les vanitats mundanes, us desposareu meravellosament –com Agnès, aquella verge santa–amb l'Anyell immaculat que lleva el pecat del món” (4Cta 8).

Francesc d'Assís ja concep la relació d'un creient fidel amb Crist com una relació d'esposalles i afirma *“en som esposos (de Crist) quan, per l'Esperit Sant, l'ànima fidel s'uneix a nostre senyor Jesucrist” (1CtaF 8).*

fent ben avinent que l'aventura és àrdua i gens fàcil d'acomplir si no es compta amb la complicitat de l'Amor. Sí, està clar, fins les darreres conseqüències amb un Déu profundament compromès amb tota la humanitat, especialment la sofrent. El que Clara proposa a Agnès és d'una subtilitat molt profunda, al límit: és la fusió total de desitjos i projectes entre Crist i la criatura, sabent que aquesta unió ja palpable i evident durant la vida biològica, no és sinó el preàmbul del que vindrà, on la comunió amb el Summe Bé serà plena.

Clara fa menció de la màrtir romana Santa Agnès, citant explícitament la seva Passió, usat en el seu temps, com a text litúrgic en la cerimònia de la consagració de les monges. La cita és prou pertinent ja

que la màrtir Santa Agnès refusa el matrimoni amb el fill del Prefecte de Roma, expressant el seu desig d'un esposori místic. El fragment que citem de la primera carta és deutor d'aquest text, amb una gran similitud dels termes emprats. Santa Clara juga amb l'encaix de les dues vides gairebé paral·leles, sota el mateix apel·latiu.

“Contempleu també les seves inefables delícies, les riqueses seves i els seus honors eterns i exclameu sospirant amb un immens desig i un amor profund: atraieu-me darrere vostre. Correrem, espòs celestial, darrere la flaire dels vostres perfums. Correré sense defallir fins que em feu entrar al celler, fins que la vostra mà esquerra es posi sota el meu cap i la vostra dreta m'abraci feliçment i em beseu amb l'òscul plaent de la vostra boca” (4Cta 28-32).

En aquest text transcrit hi ha una evocació plena del Càntic dels Càntics que Clara reinterpreta i reviu. S'inicia amb “atraieu-me”, prec que manifesta el desig ardent d'entrar en la dinàmica de l'amor d'un espòs que pren

la iniciativa i sobreix l'afany de l'esposa de voler ser seduïda. Continua amb el “correré i no defalliré”, com a corroboració plena i conscient de la decisió presa, malgrat contratemps i adversitats. I Clara va complir amb escriure el propòsit de no defallir, ja que no va ser gens fàcil el fet de mantenir intacte el projecte iniciat amb Francesc d'Assís, quan ell ja no hi era i ho tenia gairebé tot en contra (tant l'orde masculí com el papat). Hem de tenir en compte que el verb “no defallir” no apareix en el text del Càntic dels Càntics que l'inspira. “Darrere la flaire dels vostres perfums”. Perfums que extasiaven, que formen un tot amb l'amat, que indiquen la seva presència i olorar-los estremeix. “Em feu entrar al celler”, l'esposa delita ser presa, segrestada d'amor i portada en la intimitat més fonda del gaudi, per acabar amb la preciosa i delicada abraçada tan bellament descrita, com el preàmbul del “bes plaent de la vostra boca”. El BES. Tota una mística de l'abandó essencial per entrar en la comunió més pura amb el sagrat.

Maternitat o inhabitació

En el franciscanisme l'amor maternal hi és molt present. Francesc:

“(Som) mares (de nostre senyor Jesucrist) quan el portem al cor i al nostre cos per l'amor diví i una consciència pura i sincera; l'infantem per un sant obrar que ha d'il·luminar els altres amb l'exemple” (1CtaF 10).

En la Regla pels eremitoris, Francesc proposa que dos frares facin de mares i els altres facin de fills. Que els qui facin de mares portin la vida de Marta i els fills la de Maria. Després d'un període de temps a determinar, els papers s'intercanvien.

Molt sovint Francesc es qualifica ell mateix de mare, però mai de pare (Carta a Fra Lleó).

Clara també usa molt la simbologia materna per parlar de les relacions interpersonals: sol·licitud, “nutrició”, misericòrdia, cura, confiança... Ho recomana, amb especial èmfasi en el tracte entre les germanes. Respecte a Agnès de Praga també abriga sentiments de mare:

“Us prego, sí, que acolliu amb benivolença i devoció les meves paraules per copsar-hi l'afecte maternal que cada dia sento envers vós i envers les vostres filles” (4Cta 37).

Però hi ha un fragment deliciós que no es queda només amb el concepte de maternitat, sinó que l'expandeix per parlar d'inhabitació. Parteix de la imatge de Francesc i l'enriqueix ja que el seu text pren una dimensió trinitària. L'ànima fidel (no importa el gènere), en la mesura que estima és el receptacle on hi habita Déu en les seves tres persones.

“Sabem que, per la gràcia de Déu, l'ànima humana, la més digna de les creatures, és més gran que el cel, perquè els cels, juntament amb totes les altres creatures, no poden contenir el Creador, mentre que només l'ànima fidel és estatge i residència seva; i això en virtut

de la caritat, de la qual estan desposseïts els impius. Ho diu la mateixa Veritat: qui m'estima, serà estimat pel meu Pare i jo l'estimaré i vindrem a ell i en farem estada. Així doncs, com la gloriosa Verge de les verges el portà físicament en el seu ventre, de forma semblant vós, seguint les seves petjades, sobretot de la pobresa i la humilitat, el podeu portar sempre espiritualment en un cos cast i virginal, podeu contenir Aquell que us conté a vós i totes les creatures i posseir quelcom que, comparat amb les altres possessions transitòries d'aquest món, posseireu més fortament” (3Cta 21-26).

Bellesa (guarnir-se, mirall)

“El vostre Espòs, el més bell dels fills del homes” (2Cta 20).

“Us heu unit de tot cor a Crist, la bellesa del qual admiren sense mai parar les milícies celestials. El seu amor captiva, la seva contemplació nodreix, la seva benignitat emplena i la seva suavitat sacia; el seu dolç record il·lumina, el perfum seu farà revivre els morts i la seva visió gloriosa farà feliços tots els ciutadans de la Jerusalem celestial. Ell és l'esplendor de la glòria eterna, l'esclat de la llum perpètua i el mirall sense taca” (4Cta 9-14).

Per a Francesc la bellesa és un atribut de Déu que també el defineix. A través de la bellesa, Déu s'expressa i es manifesta en el nostre món. Clara també té aquesta percepció, però es capaç d'encarnar-la en la persona de Jesús. En els seus escrits hi ha ressons del salm 44, per tant, a més d'una bellesa física hi ha la bellesa de la persona íntegra que estima la justícia i és capaç de sortir en defensa dels desfavorits. Aquesta és la boniquesa que Clara canta, exulta i interioritza.

“Ell ha adornat el vostre pit amb pedres precioses i ha penjat de les vostres orelles perles de valor inestimable. Us ha cobert tota de joiells resplendents, com de pri-

mavera, i us ha coronat amb una diadema d'or fi, senyal de santedat” (1Cta 10-11).

“Ell us ha adornat amb tantes virtuts i us ha fet resplendir amb tantes ensenyes de perfecció que, fent-vos imitadora amatent del Pare, que és perfecte, esdevingueu perfecta, de manera que els seus ulls no vegin en vós cap imperfecció” (2Cta 5).

Clara, destra en els secrets de la seducció, elegeix els joiells realment valuosos, no aquells que només llueixen, sinó els que transformen els cors per permetre posar-nos el vestit de festa, salconduït per participar en el banquet del Regne.

“Emmiralleu la vostra ment en el mirall de l'eternitat, poseu la vostra ànima en l'esplendor de la glòria i el vostre cor en la imatge de la substància divina i transformeu-vos totalment per la contemplació en la imatge de la seva divinitat” (3Cta 12-13).

“Mireu-vos cada dia en aquest espill, oh reina, esposa de Jesucrist i contempleu-hi contínuament el vostre rostre per revestir-vos íntegrament per dins i per fora amb varietats d'adorns i per rodejar-vos també de les flors i dels vestits de totes les virtuts, com pertoca a la filla i esposa estimada del Rei suprem.

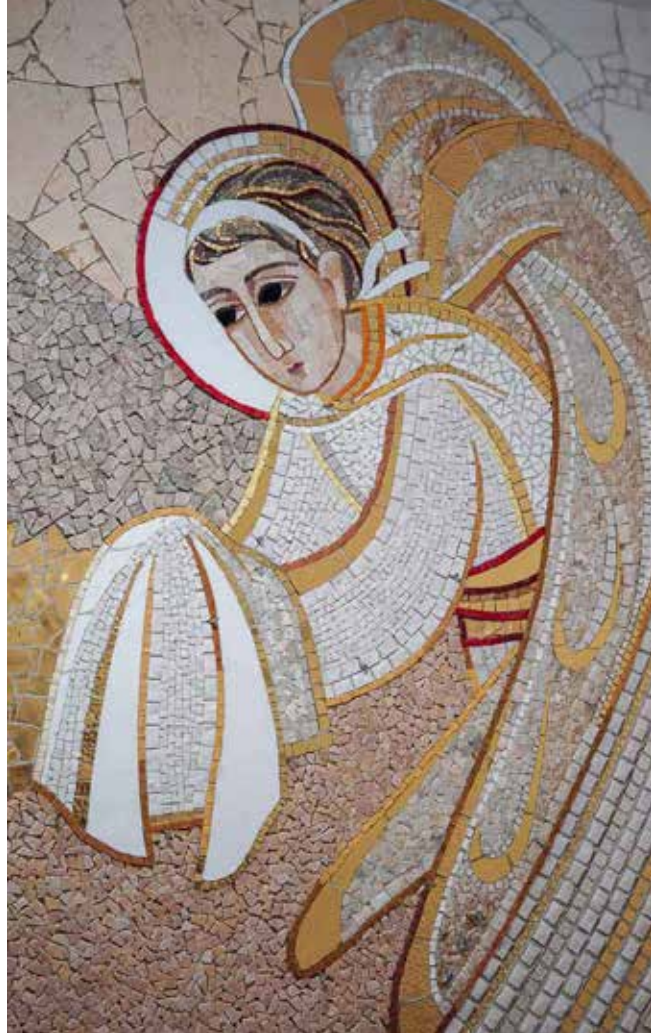
En aquest mirall es reflecteixen la pobresa benaurada, la santa humilitat i la caritat inefable, com ho copsareu amb la gràcia de Déu en contemplar-lo totalment. Esguardeu, primer, la base de l'espill: brilla la pobresa de l'Infant ajagut a la menjadora i abrigat amb bolquers. Oh admirable humilitat, oh meravellosa pobresa! El Rei dels àngels, el Senyor de cel i terra, ajagut en una menjadora! Considereu després, al bell mig de l'espill, la humilitat de Crist, que acompanya la benaurada pobresa i els treballs i sofriments innombrables que suportà per la redempció del llinatge humà. I contempleu, finalment, a l'extrem del mateix espill, la seva caritat inefable, per la qual volgué sofrir i morir a l'arbre de la creu amb la mort més afrontosa. Escolteu el que aquest mirall, col·locat a l'arbre de la creu, suggeria als vianants: oh vosaltres tots, els que passeu pel camí, mireu i veieu si hi ha un dolor semblant al meu!” (4Cta 15-25).

Clara, en diverses ocasions, es valdrà del recurs del mirall per il·lustrar el seu pensament, això que pocs miralls, si cap, hi deuria haver a Sant Damià, la petita esglesiola i el convent restaurat per Francesc on anaren a viure Clara i la comunitat

de germanes pobres. Però Clara provenia de la noblesa, d'aquí la seva coneixença i familiaritat. Usa el mirall com a esclatxa i punt de partida per entreveure el misteri, per descobrir i observar el profund, l'inabastable amb la mirada ordinària. Però Clara sap molt bé on enfocar l'espill, no en l'obsessió d'ella mateixa que tindria un curt recorregut amb regust narcisista, sinó en l'eternitat que dona àmplia volada. Llavors sí, pot mirar el seu rostre per observar la veritable transformació i com va esdevenint semblant a l'objecte del seu amor. Clara, en el mirall hi percep un joc de presències, l'espòs estimat, ella mateixa, Agnès, les seves germanes de comunitat i s'estableix el diàleg, on no hi manca el compromís. El mirall com a espai alternatiu per a projectar-hi la vida i des d'allí confrontar-la i resoldre-la. Tot amb la subtilesa de la mirada, il·luminada, només, per les efusions del cor, on hi compten poc els processos de la raó. Clara, esguard obert i cor batent per encaçar aquella veritat que se'ns pot escapar si ens obsessionem en raonar-la i la cerquem fora dels germans amb els que fem camí. En el mirall hi troba el medi on projectar la quotidianitat, però transcendida, i sobretot hi percep les raons profundes del seu ésser que la lliguen amb el Creador i amb tot el creat. I el rostre que tenim del Creador és el de Jesús i els fets que més ens fascinen, perquè en tenim coneixença i imatges, es relacionen amb l'encarnació del Fill. Jesús i el misteri de la seva encarnació, com a fruit de l'amor desbordant i que es vessa batega fort en l'espill clarià.

Lleugeresa

“Tenint en compte que una cosa sola és necessària, només us prego i us exhorto, per amor d'Aquell al qual us vau oferir com hòstia santa i agradable que, recordant com una altra Raquel la vostra vocació, no oblideu mai el començament:

conserveu allò que teniu; i el que feu, feu-ho bé sense defallença; camineu prudentment amb pas adelerat i lleuger; que els vostres peus no ensopeguin i ni tan sols s'encastin de la pols del camí; marxeu segura, joiosa i alegre pel camí de les benaurances” (2Cta 10-13).

Clara anomena la matriarca Raquel que essent estèril no desisteix en desitjar un fill de les seves entranyes cosa que, finalment, s'esdevé. La fidelitat recompensada (o no) de Raquel a la seva vocació ha de ser model per a Agnès.

De tota manera, el motiu per presentar aquí aquest text és per fer esment de la lleugeresa. El món femení reflecteix allò lleuger, àgil. No evoca pesantor ni immobilitat. Però Clara va al límit ja que la lleugeresa pro-

posada és gairebé etèria, no ha de deixar petjada. La fita és clarament evangèlica i el moviment per aconseguir-la no s'ha de perdre en col·lateralitats, invertint tots els esforços i energies en el millor dels propòsits. Amb la crida a evitar que se'ns encasti la pols del camí, Clara invita a avançar plenament oberts a la joia de l'Esperit.

A més, la lleugeresa encaixa perfectament amb el punt de vista franciscà, plenament recolzat sobre la pobresa i el desprement que no té altra intencionalitat sinó la de posar el punt de mira en l'essencial. I Clara, excelsa mestra franciscana, ho enalteix i recrea.

El cor per sobre de la raó (prudència i seny en les normes)

“Us prego, estimada, i us demano en el Senyor que amb prudència i seny abandoneu un cert rigor en l'abstinència, indiscret i impossible que sé que vós seguïu, a fi que amb la vostra vida i salut lloeu el Senyor, li tributeu un homenatge raonable i un sacrifici condimentat amb la sal de la saviesa” (3Cta 40-41).

En tots els punts exposats fins ara hi ha un nexa d'unió que els travessa i els defineix: predomini del cor, de l'estimació per damunt dels raonaments i normatives. I això no és casual, tampoc en Francesc, però hi ha un clar predomini en Clara. S'addueix que Francesc va haver d'escriure textos més legislatius i el que és cert és que quan Francesc va escriure la Regla va estar bastant controlat per part d'alguns germans de l'orde i també del papat. Sembla ser que iguals pressions va rebre Clara quan escriu la seva Regla, però malgrat tot va poder ser fidel al propi pensament i traspua un gran afecte, respecte i comprensió.

Clara sap molt bé que és en el cor on es produeix la trobada amb l'altre (inclou Déu) i també és des d'allí mateix que sorgeix la pròpia resposta de correspondència i en el seu cas és en forma de donació total de

la seva persona, amb extrema radicalitat i sense fissures. Oberta a l'Esperit, de ben jove es produí l'encontre i cap altra cosa la va seduir. Amb seny, només va saber recórrer els camins del cor i, de fidelitat en fidelitat, arribà a la desposseïció total d'ella mateixa per estrènyer vincles de pau amb la humanitat sencera i així entrar buida de desafectes i plena de noblesa als reialmes eterns.

Conclusió

Respecte a la història de la nostra civilització, fa poquíssims anys que les dones tenen lliure accés a la formació i a la cultura, cosa que ha suposat, al llarg dels segles passats, el greuge dolorós de ser privades del gaudi del saber i de la seva aplicació pràctica, a més de comportar una càrrega afegida de sofriment en forma de submissió humiliant i ridiculitzada. Malgrat aquest ambient del tot advers, les dones han sabut cultivar el propi llenguatge com a fruit de la seva particular visió del món i de com s'hi relacionen. Intenta ser una mirada reconciliadora, fascinada, positiva i amorosa, amb el seu toc de tendresa i generositat.

Evidentment, en el nostre medi, aquest punt de vista és del tot irrellevant, es menysprea quan s'exposa i gairebé sempre s'ignora. Però les dones tossudes en la seva particular visió del món, sempre fan per reconstruir-la als dictats del que estimen i posen en valor. Per contra, no cal dir que els conceptes predominants i preuats són els que es relacionen amb la virilitat (mal entesa), això és força, eficàcia, domini i racionalització. De tota manera, com a humanitat cridada a esdevenir profeta, estem convocats a incorporar nocions com entesa, pacte, respecte i estimació (que inclou el perdó), al nostre bagul de consideracions a tenir en compte per mirar de construir un món de relacions

humanes més perdurables i felices. En aquest esforç, el segment femení de la humanitat, hi és.

Avui dia les dones, a més de l'accés al coneixement, han conquerit l'espai civil, han enderrocat els murs de la clausura de la llar i s'han fet un lloc en l'àmbit públic. Esdevingudes professionals en molts camps de l'activitat humana ja no són persones "mancades" que precisen la concurrència d'una altra persona (marit) per aconseguir donar àmplia projecció a la seva vida. Elles s'expliquen per elles mateixes. Són persones completes capaces d'assolir els seus propis objectius i propòsits. Amb tot això han desmitificat el concepte "espòs".

El Creador concebé la humanitat formada per persones sexuades (podia haver triat altres opcions), cosa que significa que el propi entramat de preferències, respostes a estímuls i anàlisi dels fets són diversos en relació al fet sexual; d'aquí ve la visió en relleu que s'obté quan procurem incorporar, sense apriorismes, tots

els punts de vista que es donen. A més, ser sexuats significa l'atracció per l'altre, aquest desig arrauat de trobada i fusió amb el diferent.

Lligat amb el que hem dit més amunt respecte la sortida de la dona a l'àmbit públic, a hores d'ara, el baró s'ha convertit en el company de camí, el que aporta altres horitzons i matisa els punts de vista, el desitjat però no el determinant.

Tot això ve a tomb per dir que el llenguatge que han utilitzat les dones en el segle XII o XIII no pot ser idèntic al que utilitzen avui dia i no només en el concepte "espòs", ja que el fet d'haver entrat en mons abans prohibits ha de provocar canvis en els punts de vista, en com processen la informació i en com ho exterioritzen. De totes maneres, el fet diferencial és una realitat inqüestionable i els camins per on van els pensaments, les vivències i les apreciacions del món femení han de ser, per força, diversos i particulars.

BIBLIOGRAFIA:

- *Els Escrits de Sant Francesc d'Assís i de Santa Clara. Les Fonts Franciscanes.* Versió i notes de Francesc Gamissans, ofm, La Formiga d'Or, Barcelona 1998.
- *Escritos de Santa Clara y documentos complementarios.* Introducciones, traducción y notas de Ignacio Omaechevarría, ofm, Biblioteca de Autores Cristianos, Madrid 1982.
- FREDERIC RAURELL, *El Càntic dels Càntics en els segles XII-XIII. Lectura de Clara d'Assís,* Facultat de Teologia de Catalunya i Associació Bíblica de Catalunya, Barcelona 1990.
- DELIR BRUNELLI, *Clara de Asís, camino y espejo,* Biblioteca de Autores Cristianos, Madrid 2002.
- CHIARA AUGUSTA LAINATI, *Santa Clara de Asís,* Ediciones Encuentro S.A., Madrid 2004.

LA VIRTUT QUE FORAGITA EL VICI

KAJETAN ESSER

Admonició 27

(SEGONA PART)

A la primera part del nostre comentari a l'Admonició 27, vam meditar les seves tres primeres dites i vam veure com d'important era el seu contingut per a la nostra vida franciscana. És possible que a la nostra reflexió quedés patent que no només es tracta de conèixer unes veritats, sinó de viure-les, de posar-les en pràctica. El present és un d'aquells casos en què no és suficient amb escoltar i en els que el que és decisiu consisteix en actuar. Escoltar (del llatí "audire"), escoltar les paraules de sant Francesc és molt important, però el més important és obeir-les (del llatí "obaudire"). Doncs el que el nostre Pare es proposa amb les seves "paraules d'amonestació" no és més que guiar els seus seguidors a una autèntica vida cristiana, a una vida modelada per l'esperit de l'Evangeli, a una vida en el Regne de Déu. I com amb les seves recomanacions i advertiments sobre la vida espiritual, sobre la vida segons l'Esperit del Senyor, Francesc no se cerca a si mateix i només vol servir desinteressadament el Senyor en els homes, és un guia segur en el que podem confiar de veritat i al que hem d'obeir amb promptitud.

LES VIRTUTS GUIEN A L'AMOR DE DÉU

El quart apotegma de l'Admonició 27 ens introdueix en un tema completament nou, però de particular importància per al nostre temps:

"On hi ha assossec i meditació, allà no hi ha neguit ni vagància".

Un cop més, Francesc col·loca davant els nostres ulls un enunciat gnòmic que té molta importància per a la vida espiritual, per a la vida dels religiosos. La vida de les persones integrades en ordes o instituts religiosos, l'Església la denomina "vida religiosa", és a dir, una vida vinculada amb Déu, una vida lligada a Déu; una vida amagada amb Crist en Déu (cf. Col 3,3); una vida al servei de la salvació del món i de l'edificació de l'Església; una vida, per tant, que ha de mantenir l'assossec en totes les seves actuacions. I això està vigent per a tots els religiosos i en totes les èpoques, tant si viuen comunitàriament en un convent com si procuren viure la vida religiosa fora del convent, a la manera, per posar un exemple, dels membres de l'orde franciscà seglar.

Potser compreguem més fàcilment el sentit d'aquest enunciat si el formulem a la inversa: quan en una vida unida a Déu no hi ha assossec, sinó vel·leïtat, xerrameca i curiositat, és a dir, quan en ella s'instal·la el neguit i la vagància, allò principal està seriosament amenaçat; en aquest cas l'home de Déu no pot arribar a ser interior i feliç, no pot arribar a experimentar la intimitat de la seva vida amb Crist, passa per alt la comunió dels sants en l'Església. Déu no és un Déu de desassossec, sinó un Déu d'assossec; en Ell "no hi ha canvis

ni ombres de rotacions” (Sant 1,17). Per això, com més s’acosta l’home a Déu, més assossec posseeix; com prega Francesc: “Tu ets la seguretat, tu ets l’assossec” (AID 4). I, al contrari, com més s’allunya de Déu, més desassossegat està l’home internament i externament. Per això, quan l’ésser humà abandona Déu i només se cerca a ell mateix, quan gira entorn d’ell mateix en comptes de viure orientat cap a Déu, es fan amos d’ell la preocupació, el neguit i la vagància. L’home el centre del qual és ell mateix, està obert a moltes fonts de neguit, perquè li manca el veritable centre. En canvi, l’home centrat en Déu se sap segur, com encertadament expressa un antic proverbi: “Déu, que és assossec, assossega tot amb la seva acció assossegadora”.

Això posa de relleu un seriós problema del que ens hem de prevenir els homes d’avui, que vivim en una època dominada

per l’agitació i l’activisme. Les notícies se succeeixen ràpidament, una sensació substitueix una altra, una opinió desplaça una altra. Vivim en un ambient on hi ha molt de neguit i vagància. I aquesta agitació de la vida actual, contra la que és difícil defensar-se, es filtra de moltes maneres a la vida de tots nosaltres. ¿Qui pot prevenir-se de la passió de l’activisme que domina l’home modern, necessitat de mantenir-se en contínua activitat? ¿No hi ha moltes persones que es tornen neguitoses quan tot s’assossega entorn d’elles? Són capaces de suportar moltes coses... excepte el silenci! ¿No es contagia aquest neguit? ¿Com podem conservar llavors l’assossec?

Aquí adquireix el seu ple sentit la *meditació*, la segona paraula que sant Francesc contraposa com a remei per a vèncer el neguit i la vagància. Diu ell textualment: *On hi ha assossec i meditació, allà no hi ha neguit ni vagància*. En la meditació és on hem d’assossegarnos, on hem de trobar l’assossec.

¿I què vol dir *meditació*? Si ens atenim al sentit original de la paraula “*meditativus*”, que és la que aquí emprà Francesc, *meditació* significa que qui medita està atent a quelcom, reflexiona sobre quelcom, es fixa en quelcom, considera quelcom, centra la seva atenció en quelcom. Es tracta, doncs, d’una sèrie d’activitats que només poden efectuar-se en l’assossec. Qui les realitza no vol que se’l molesti, perquè si es distreu no pot assolir el seu propòsit, no pot meditar.

Aplicant aquesta descripció al nostre tema, podem dir que per al cristià meditar significa estar atent a Déu, reflexionar sobre Déu i les seves obres, fixar-nos en la vida amb Déu i en Déu, considerar la unió de la nostra vida amb Déu, centrar la nostra atenció en la nostra vida en presència de Déu, exercitar-nos, per tant, en la nostra vida de comunió i intimitat amb Déu. L’exe-

cució de totes aquestes activitats suposa i requereix assossec –així ho suggereix la mateixa enumeració. Al mateix temps, ens assossequen, perquè trobem la felicitat en Déu, perquè Ell pot regalar-nos la seva paraula, perquè ens renovem en la nostra obediència a Ell, perquè aprenem a oblidar-nos de nosaltres mateixos per estar cada cop més a la seva disposició. En la meditació Déu torna a ser el centre de la meua vida, el punt entorn al qual gira tot.

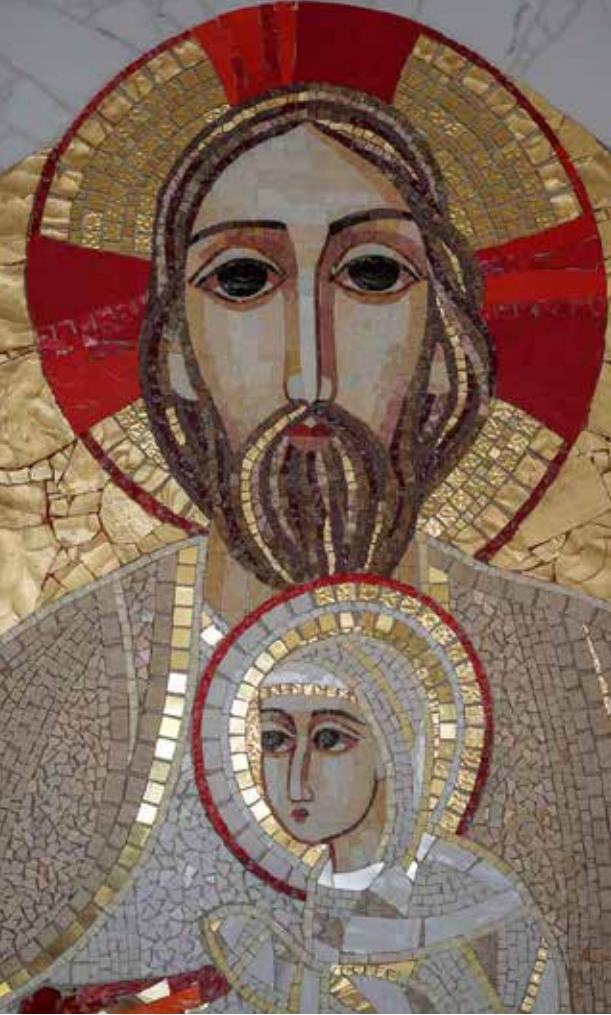
Així doncs, la meditació es converteix en la possibilitat que Déu m'ofereix de trobar-lo, d'apropar-me a Ell. En la meditació se'm brinda l'assossec de Déu per a la resta de la vida de cada dia, de manera que ja res no pot desassossegarme, car l'he trobat a Ell i no vull separar-me d'Ell, que és el meu Estimat (cf. Cant 3,4). I aquí és precís reflexionar sobre un problema que és especialment greu en el nostre temps. Moltes persones es lliuren de bona gana a activitats caritatives o a tasques apostòliques. En elles se sent l'home realitzat i útil, i troba la plenitud més ràpidament i satisfactòriament que en l'aparent inactivitat de la meditació, en l'oració que assossega en Déu. En nom de l'activitat externa, es descuida o fins i tot s'abandona l'oració. Es conrea, camuflant-la perillosament, una pietat horitzontal consistent en el servei de l'home a l'home, a costa de la pietat vertical, que uneix Déu i l'home. Per això té una renovada actualitat la paraula de sant Francesc que estem meditant: *On hi ha assossec i meditació, allà no hi ha neguit ni vagància*. Quan l'home deixa d'assossegarse en l'oració, perd la quietud interior, cau en la preocupació, es torna inestable. I l'activitat apostòlica i l'acció caritativa perden la seva fecunditat interior. Però l'home s'adona d'això gairebé sempre tard, massa tard. Quan un queda atrapat per l'activisme, difícilment torna l'assossec. S'evita llavors l'assossec de l'oració, que no es pot suportar físicament ni psíquicament.

Aquesta és sens dubte la perillosa situació en què es troben avui molts cristians, encara quan molts d'ells creguin que estan actuant correctament. Amb la seva paraula d'amonestació Francesc pot assenyalar-nos el camí de la curació: si estimem i conreem l'assossec de l'oració, romandrem en l'amor de Déu que en ella experimentem i que ens fa feliços, el nostre apostolat seguirà tenint la benedicció de Déu i el nostre servei caritatiu estarà animat per l'Esperit del Senyor.

“On hi ha temor del Senyor a custodiar el seu atri, allà l'enemic no pot tenir lloc per entrar-hi”.

Francesc, home plenament evangèlic, utilitza aquí l'expressió *temor del Senyor* en el mateix sentit que s'utilitza a la Bíblia. Qui posseeix el temor del Senyor es col·loca davant Déu en una actitud de veneració incondicional. Reconeix en obediència el senyoriu de Déu sobre tot i sobre tots, començant per la pròpia vida d'un. Tem a Déu, respecta i no conculca els drets de Déu. Tem a Déu i l'acull tal com és, com el Senyor la possessió del qual som nosaltres. Per això, el temor de Déu implica pobresa i obediència: pobresa, perquè no s'atribueix res a si mateix i usa totes les coses en actitud de reverent acció de gràcies a Déu; i obediència, perquè preserva respectuosament la propietat de Déu de qualsevol abús i utilitza les coses segons la voluntat de Déu.

Per això, el temor de Déu és camí i requisit del Regne de Déu: de “l'atri de Déu”, de la “propietat de Déu” que som cadascú de nosaltres, tant individualment com en quant comunitat en l'Església, així com la mateixa Església en el seu conjunt. Som Església també en allò petit i en allò mínim, i el Regne de Déu roman en nosaltres si perseverem en el temor del Senyor, plenament orientats cap a Ell –primer de

tot a partir de l'assossec que brolla de l'oració—, i estem totalment sotmesos i subjectes a Ell. Llavors som servents de Déu com fills i filles seus estimadíssims i, per tant, obedients.

Quan el cristià viu d'aquesta manera, l'enemic no pot tenir lloc per entrar-hi, perquè Déu protegeix als qui el temen, cuida dels qui el serveixen, custodia a tots els qui s'adhereixen a Ell. “Feliç el qui tem el Senyor i estima de cor els seus preceptes. La seva descendència serà gran al país, serà beneït el llinatge dels justos” (Sal 111,1-2). “Venerar el Senyor és primícia de saviesa, són molt prudents els qui el veneren. La lloança del Senyor dura per sempre”. (Sal 110,10). “L'injust, quan ho veu, es consumeix, estreny les dents d'indignació: l'ambició de l'injust acaba malament” (Sal

111,10). Així és veritablement! On hi ha temor del Senyor a custodiar el seu atri, allà l'enemic no pot tenir lloc per entrar-hi”.

Aquí ens hem de referir un cop més a l'apoteigma de sant Francesc que hem considerat abans. El respecte i la reverència a Déu només es mantenen vius en qui contempla incessantment Déu i la seva santa operació, sense allunyar-se del Senyor. El qui així actua, roman en actitud de reverència davant tot el que Déu fa. Té reverència a la casa de Déu, al temple de Déu que som cadascun de nosaltres per la gràcia. Si no trobem contínuament Déu en l'oració, el perdem de vista. I llavors ens perdem en la llunyania de Déu. Sense l'oració contemplativa desapareix el temor del Senyor, que custodia l'atri. I quan això ocorre no té res d'estrany que penetrin les potències enemigues de Déu. Avui dia hem de fixar-nos amb molta atenció i lucidesa en aquestes relacions de vida!

“On hi ha misericòrdia i discerniment, allà no hi ha superfluïtat ni enduriment”.

L'Admonició 27, que és un càntic de lloança a les virtuts, començava parlant de la caritat i acaba amb una paraula que es refereix a una actitud plena d'amor i en la que manifestament es relacionen la *misericòrdia* i l'*enduriment*, per una banda, i el *discerniment* i la *superfluïtat* per l'altra. La misericòrdia i el discerniment veritables, el veritable do del discerniment forma part de l'amor autèntic, de la caritat que és amor de Déu. Aquesta misericòrdia ha d'estar oberta a tots i a tot, fins i tot a les faltes i culpes dels altres: “¿No t'havies de compadir del teu company, com jo m'havia compadit de tu?” (Mt 18,33). Així ho exigeix Déu, que és el rei en el seu Regne. Per això el comportar-nos mútuament amb misericòrdia és una llei bàsica del Regne de Déu, malgrat el proïsme sigui realment culpable: “Sigueu imitadors de Déu, com a

fills seus estimats, i viviu estimant tal com Crist ens va estimar i s'entregà a si mateix per nosaltres, oferint-se a Déu com a víctima d'olor agradable" (Ef 5,1-2). En relació a aquest amor misericordiós de Déu a nosaltres, pecadors, Francesc no pot menys que exhortar:

"I en això vull conèixer que tu estimes el Senyor i a mi, servent seu i teu, si feies això, és a dir, que no hi hagi al món cap frare que hagi pecat tot el que hagi pogut pecar, que en haver vist els teus ulls, se'n torni mai sense la teva misericòrdia, si cerca misericòrdia. I si no cerca misericòrdia, demana-li si la vol. I si després pecava mil cops davant els teus ulls, estima'l més que a mi, per tal de dur-lo al Senyor. I tingues sempre compassió d'aquests tals". (CtaM 9-11).

Així com Déu té misericòrdia amb nosaltres al llarg de tota la nostra vida, així també nosaltres hem de tractar-nos mútuament amb misericòrdia.

Si un home és dur i es manté inaccessible a qui ha estat culpable, si en comptes d'estar disposat a perdonar s'aferra als seus propis drets, vol dir que està centrat sobre ell mateix. Encara segueix sotmès a aquell egoisme que té per centre al seu estimat "jo". En un home així no pot desplegar-se l'amor que prové de Déu i que ens ha estat donat per tal que arribi als altres a través nostre. Els homes endurits són "impediment en ells i en els altres per a la caritat" (2 R 7,3). I l'home egoista, que no té cap misericòrdia, està exclòs de l'amor de Déu. Per tant, ja no forma part del Regne de Déu.

Fixem-nos també en el *discerniment* i la *superfluitat*, el segon punt d'aquesta màxima de sant Francesc! A la virtut contrària al vici de la superfluitat Francesc la denomina "*discretio*", discreció, que pot traduir-se per "discerniment", "moderació", "indulgència". Amb aquesta paraula designa Francesc l'actitud que impulsa

l'home a mantenir-se atent en tot a la voluntat de Déu i li permet prendre les seves decisions segons la voluntat de Déu, tenint en compte totes les circumstàncies i no un mer punt de vista. Aquesta actitud, ajustada a la mesura de Déu, no exagera unilateralment ni en determinades pràctiques de pietat ni en una complaença excessiva (que pot donar-se sobre tot respecte a un mateix), ni de cap altra manera. El discerniment no s'allunya de la mesura de Déu. Quan no existeix aquesta justa mesura, poden actuar descontroladament el caprici i la tossuderia de l'home. I llavors l'home se cerca a si mateix, no cerca Déu. Es lliura al seu amor propi, en comptes de lliurar-se a "la caritat que és Déu" (1CtaF II,19). En certa manera gira entorn a si mateix. Per això la misericòrdia i la discreció formen part de l'autèntic amor en el Regne de Déu, que és reflex de l'amor de Déu. En canvi, qualsevol immoderació i tot enduriment impedeixen aquell amor, impedeixen i posen en perill el Regne de Déu en nosaltres.

PREGÀRIA DE LA JOIA DE JANUSZ KORCZAK

Déu radiós,
he alçat els braços, he obert els ulls i la boca
amb l'esclat d'un somriure, el front cap al cel i
el pit avant, miro, escolto... No és pas
la sang que corre per les meves venes, és la
pura joia!

¿Com dir-te la meva reconeixença per tots aquests
dons generosos?
No em calen ales perquè la terra no em pesa
pas: m'agrada veure els núvols pel damunt del meu cap
i tota aquesta catifa verdejant davall dels meus peus.
M'agrada escoltar la conversa d'un rossinyol.

Bec glopades d'aire: "A la teva salut, Déu!"
Aquí em tens davant teu amb la roba dels diumenges
feta de fils de seda solars; un arc de sant Martí em cenyeix
la cintura, respiro el desig de cantar aquest silenci,
però on trobar un cant prou digne!

La meva consciència està serena, la meva tranquil·litat
majestuosa, dels meus sentits desvetllats en trec voluptat.
Em tinc per fort, no dubto d'ésser bo. Compto
amb perdurar així...

¿Com és que tu no ets feliç? És que
com un escafandrer principiant potser no has sabut
submergir-t'hi per retirar del fons el teu sol! I tu,
jove cavaller, ¿que no sents aquests clams,
aquest brogit sord del combat que el Senyor ha lliurat
en tu i per tu?
Si encara no ets feliç, bé que ho seràs!
En el teu Déu hi tens un germà, més que un pare.
Obro de bat a bat els ulls i les orelles, fascinat pel
joïós conte de la vida. Quants de camins desvetllant
cadascun en mi una curiositat nova!
A cada pas em neix una certesa més.
Ho veig: una certesa; tinc un cor, penso:
més certeses encara; la flor del cirerer n'és una,
el meu cant, el crit que em dispo a fer...

Giravolten, n'esguardo les pupil·les
dilatades de meravella amorosa.
– A la vostra salut, joïoses certeses!

¿Com donar-te gràcies, Déu, per tants dons
generosos? Per l'esclat dels cristalls de neu,
la transparència de les bombolles de sabó... Per l'abisme
que és l'eternitat i per aquest altre que obre l'infinít
del teu cel...

Ah! que fort batega el meu cor i allà ben al fons
de la meva ànima, on la pensa no hi té accés, sorgeix
de sobte un sentiment, i com reconforta!

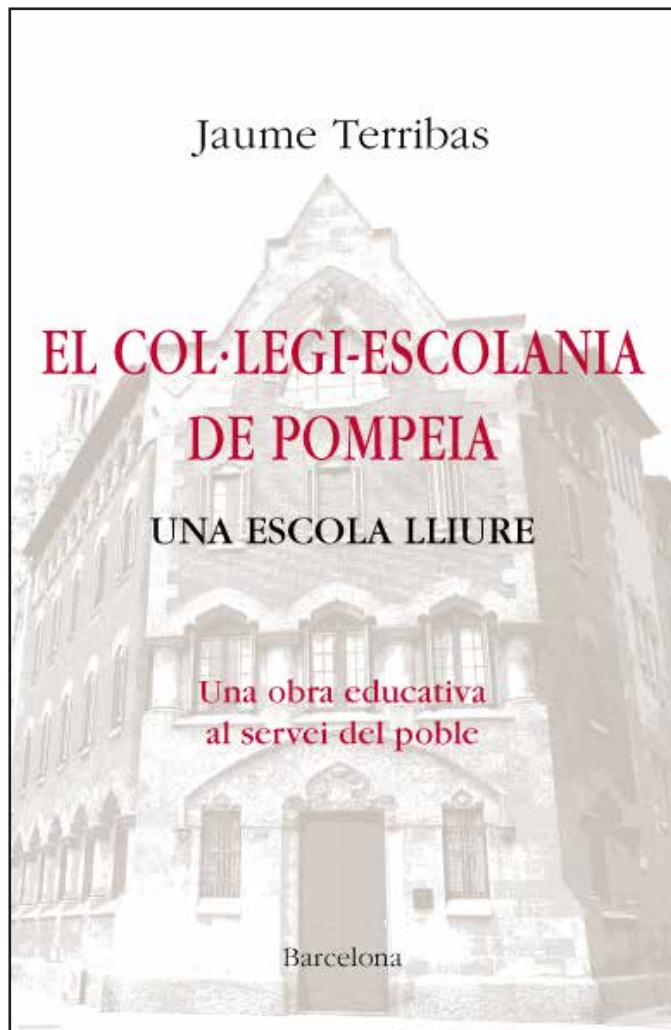
Naixença i mort em són una mateixa joia.

Llavors, pas a pas, en un esforç apressat, pujo
vers tu, silenciosa germana del son, blanca Mort,
princesa immaculada. M'abandono a les
teves mans.

Un eixam de colibrís, de papallones i de pètals
de flor s'ha abatut sobre mi. Divertit i sorprès
provo de desempallegar-me'n, pico de mans per
espantar-los, n'atrapo alguns i els torno a llançar
enlaire, però sense malmetre'n les ales, sense masegar
ni una ploma petita, ni un sol pètal, sense ni tocar
el delicat pol·len d'un color que em complau. Calzes
i corol·les volen, cauen, aviat s'uneixen a terra,
després es posen a respirar amb renovada ardor.
Alço els braços al cel, entreobro els meus llavis
amb un somriure entendrit.

¿Què esperes de nosaltres, Déu, per haver-nos
omplert tant?

EL COL·LEGI-ESCOLANIA DE POMPEIA. UNA ESCOLA LLIURE

Jaume Terribas

AT s.l., Barcelona, 2018.

El senyor Jaume Terribas, exalumne de l'Escola de Pompeia, mogut per un profund agraïment als Caputxins per l'educació rebuda, ha fet un treball de recerca mentre es capbussava també en les seves vivències i records infantils i juvenils per plasmar-les en aquest volum. Malgrat no es conserven gairebé arxius

ni cròniques històriques de l'escola, el seu record encara és viu en el cor i la ment de molts exalumnes, els quals hi han col·laborat també a través d'entrevistes i qüestionaris.

El Col·legi-Escolania de Pompeia va néixer junt amb el convent l'any 1912 en un projecte pastoral agosarat. En aquell moment es van crear aules nocturnes al servei de l'estament obrer, escoles dominicals per a noies sense instrucció, el col·legi per a l'escolania del santuari de Pompeia, una societat esportiva, el teatre per a nois i noies, un dispensari, la caixa de préstecs, l'atenció als pobres i els malats, etc. L'escola restà oberta fins a l'any 1970, amb la interrupció de la Guerra Civil.

Aquest llibre és una lloança a la feina educativa i humanista, especialment adreçada a les famílies més vulnerables i necessitades, que van portar a terme els frares en uns temps trasbalsats.

El volum comença amb la gènesi de l'escola i la descripció dels espais. Continua amb la menció del professorat, fent esment sobretot del p. Josep M. de Vera, del p. Robert de la Riba, de fra Engelbert de Leoben i de fra Francesc de Sales. I acaba amb la descripció dels alumnes i els criteris pedagògics a partir dels testimonis d'ells mateixos.

Una obra que cal agrair de cara a mantenir la memòria i a donar a conèixer aquesta magnífica obra als qui no la coneixien.

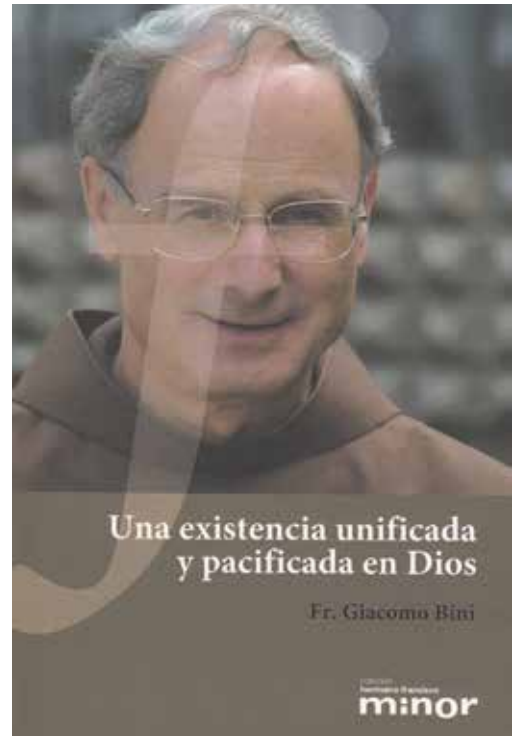

DIARIS DEL SOMORROSTRO

LAURA DE ANDRÉS CREUS

ED. MEDITERRÀNIA, COL. A LA CAPUTXINA,
BARCELONA, 2018.

Elaborat a partir dels diaris personals de Guillem Masana i Montserrat Serra, aquest llibre descriu l'obra social que una colla de joves van dur a terme als anys quaranta al Somorrostro. No coneixien aquell barri, però un cop el van descobrir, empesos per un sentiment de justícia, van decidir que calia ajudar els seus habitants. Coneixedors de la feina duta a terme per aquest grup inicial, els caputxins van decidir implicar-se en el projecte, donant-los cobertura "institucional". Un document excepcional amb imatges inèdites, en el qual es descriuen amb detall les principals dificultats, les efemèrides, les activitats i, fins i tot, les despeses que va generar l'obra social d'aquests joves des que van posar els seus peus al Somorrostro, a les acaballes de l'any 1948, fins a la demolició, l'any 1966, de l'última barraca d'aquell barri oblidat.

UNA EXISTENCIA UNIFICADA Y PACIFICADA EN DIOS

GIACOMO BINI

ED. ARANTZAZU, COL. MINOR, VITORIA-GASTEIZ, 2018.

Ningú dubta de l'actualitat i de la capacitat d'atracció del missatge evangèlic encarnat per sant Francesc fa vuit segles: el testimoni del Poverel·lo d'Assís passa les fronteres de la seva època, de la seva cultura; sembla impossible tancar-lo dintre d'una confessió religiosa o interpretar-lo com "propietat privada" del seus seguidors.

Es tracta d'una experiència espiritual amb una dinàmica pròpia, amb una fascinació que no es pot circumscriure a cap època històrica o a cap grup en particular; precisament quan s'intenta tancar el seu missatge en definicions, quan es pensa haver-lo formulat i comprès d'una vegada per totes, la seva riquesa explota amb modalitats i continguts sorprenentment nous.

DWIE KORONY (DOS CORONAS)

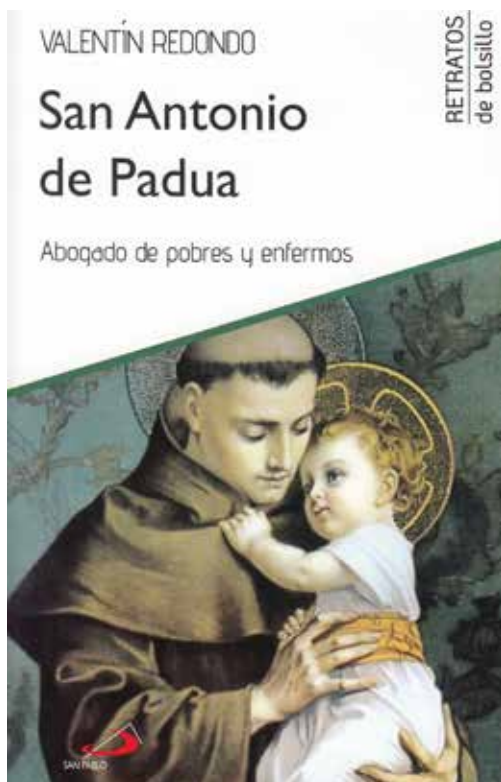
DIRECTOR: MICHAŁ KONDRAT

Polonia, 2017.

Nou documental sobre la vida de sant Maximilià M. Kolbe, el franciscà que va donar la seva vida en lloc d'un pare de família al camp de concentració d'Auschwitz. Aquesta pel·lícula compta amb imatges d'arxiu, tant fotogràfiques com cinematogràfiques, que s'alternen amb recreacions de ficció de diferents episodis significatius de la vida del sant. A més, compta amb diversos testimonis que van desgranant la vida i espiritualitat de Kolbe.

Així es va confegint el trencaclosques de l'existència de sant Maximilià, que va des de la seva infantesa, amb uns pares que desitjaven que ell es fes càrrec del negoci tèxtil familiar, fins a la seva mort a Auschwitz, passant pel seu ingrés al seminari menor franciscà juntament amb els seus germans, els seus estudis a Roma, les seves inquietuds científiques, les seves responsabilitats en el monestir de Cracòvia on crea el diari *El caballero de la Inmaculada*; la fundació del monestir

de Niepokalanow abans de la II Guerra Mundial, amb 800 frares d'entre 17 i 20 anys, on aixeca la seva editorial; la seva temporada a Nagasaki durant els anys 1930... Un documental enormement valuós per a conèixer un dels sants més emblemàtics del segle XX.

SAN ANTONIO DE PADUA. ABOGADO DE POBRES Y ENFERMOS

VALENTÍN REDONDO

ED. SAN PABLO, COL. RETRATOS DE BOLSILLO, MADRID, 2018.

Innovadora obra escrita en estil autobiogràfic pel franciscà Valentín Redondo i plena d'anècdotes. Les seves planes fan un esbós de la vida del sant del segle XIII mundialment conegut. Els seus actes i ensenyaments continuen sent un exemple inspirador per a la societat i l'Església del segle XXI.

«...Us dono gràcies, Senyor,
perquè m'heu creat...»

(Santa Clara d'Assís)